

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

BAKALÁRSKA PRÁCA

2008

Miloš Kačáni

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

Rektor: prof. Ing. Mikuláš Látečka, PhD.

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

Dekan: Dr. h. c. prof. Ing. Peter Bielik, PhD.

**Analýza vývoja produkcie a ekonomiky výroby
vybraných obilnín v SR**

Bakalárska práca

Katedra ekonomiky

Vedúci katedry: prof. Ing. František Kuzma, PhD.

Vedúci práce: prof. Ing. Ivan Mojmír Zoborský, CSc.

Miloš Kačáni

Nitra 2008

SUMMARY

In the agrarian market conditions of the Slovak republic, the cereals can be considered as a very important commodity with the highest share in the sowing structure because it provides 40 – 60 % of the arable land.

Cereals cultivation has the most important position in our conditions, as well as in the conditions of the EU. The reason is that the cereals can be used in the human and animal nutrition. Lately, the use of the cereals is extended for the production of bio – ethanol as an alternative source of energy.

In the conditions of SR, we have a market regulation which was taken from the EU legislation. Cereals market regulation is an organization norm. Its goal is to provide food safety in the cereals productions, to reach adequate income for the farmers, to supply the market regularly with cereals and cereal products with adequate prices for the consumer. Slovakia's entrance into the EU had only a minimal influence on the production structure of the agriculture.

The objective of the baccalaureate thesis was the analysis of the chosen economic information about wheat, barley and corn which are the crucial cereals grown in our conditions. The objective was also to analyze the chosen economic indicators and their mutual comparison according to the time period 2003 – 2006 in the Slovak republic.

The basic data was gained from the secondary sources of the Statistics Office of the SR and The Research Institute of Agricultural and Food Economics. In order to process him data, the methods of analysis were used. For comparison of costs, yields, realization price and subsidies the simulation methods of comparison were used. After studying the literature, the ideas and recommendations are presented in the conclusion.

Further, the total costs are analyzed according to the evaluated years and commodities.

Key words:

Agriculture – poľnohospodárstvo

Break even point (BEP) – bod zvratu

Cereals – obilniny

Costs – náklady

Effectiveness – efektívnosť

Endowment – dotácia

Methods of analysis – metódy analýzy

Production - produkcia

Profitability – rentabilita

Realization price – realizačná cena

Revenue - tržba

Yield - úroda

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracoval samostatne, a že som uviedol všetku použitú literatúru súvisiacu so zameraním bakalárskej práce.

V Nitre 12. marca 2008

.....

Touto cestou vyslovujem poďakovanie pánovi **prof. Ing. Ivanovi Mojmírovi Zoborskému, CSc.** za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

V Nitre 12. marca 2008

.....

Zoznam skratiek

DHM	dlhodobý hmotný majetok
EÚ	European Union (Európska únia)
FAO	Food and Agriculture Organization (Organizácia pre výživu a obyvateľstvo)
mil. t	milión ton
M. J.	merná jednotka
MP SR	Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
N	náklady
o. p.	orná pôda
PPF	Poľnohospodársky pôdny fond
p. p.	poľnohospodárska pôda
RC	realizačná cena
RV	rastlinná výroba
Sk	Slovenská koruna (prípadne označenie SKK)
Sk. ha ⁻¹	slovenských korún na/ za hektár
Sk. t ⁻¹	slovenských korún za tonu
SPF	Slovenský pozemkový fond
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
SR	Slovenská republika
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
Tab. č.	tabuľka číslo
TC	celkové náklady
t. ha ⁻¹	ton na hektár, tona z hektára
tis. ha	tisíc hektárov
tis. t	tisíc ton
V	výnosy
VH	výsledok hospodárenia
VN	vlastné náklady
VÚEPP	Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva
WTO	Svetová obchodná organizácia
ŽV	živočíšna výroba
%	per cento

OBSAH

Úvod.....	1
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky.....	3
2 Cieľ práce.....	12
3 Metodika práce.....	13
4 Výsledky práce.....	18
4.1 Výmera pôdy.....	18
4.2 Vývoj zberových plôch a úrod hodnotených obilnín v SR.....	20
4.2.1 Bilancia obilnín na Slovensku.....	20
4.2.2 Bilancia pšenice na Slovensku.....	21
4.2.3 Bilancia jačmeňa na Slovensku.....	22
4.2.4 Bilancia kukurice na zrno na Slovensku.....	22
4.3 Vývoj priemerných realizačných cien v Sk na tonu.....	23
4.4 Vývoj vlastných nákladov.....	24
4.5 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno.....	28
4.5.1 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno za rok 2003.....	28
4.5.2 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno za rok 2004.....	29
4.5.3 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno za rok 2005.....	30
4.5.4 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno za rok 2006.....	30
4.6 Analýza ekonomiky výroby vybraných plodín z hľadiska výrobno-ekonomických možností pestovania v sledovanom období.....	31
5 Záver a návrh na využitie poznatkov.....	39
6 Použitá literatúra.....	43
7 Prílohy	

ZOZNAM TABULIEK

Tab. č. 1	Výmera pôdy v ha.....	18
Tab. č. 2	Hrubá rastlinná produkcia podľa komodít v mil. Sk.....	19
Tab. č. 3	Úroda poľnohospodárskych plodín.....	19
Tab. č. 4	Bilancia obilnín na Slovensku.....	20
Tab. č. 5	Bilancia pšenice na Slovensku.....	21
Tab. č. 6	Bilancia jačmeňa na Slovensku.....	22
Tab. č. 7	Bilancia kukurice na zrno na Slovensku.....	23
Tab. č. 8	Priemerné realizačné ceny sledovaných komodít v Sk za jednotku (t).....	24
Tab. č. 9	Vývoj vlastných nákladov celkom na 1 ha – PŠENICA.....	25
Tab. č. 10	Vývoj vlastných nákladov celkom na 1 ha – JAČMEŇ.....	26
Tab. č. 11	Vývoj vlastných nákladov celkom na 1 ha – KUKURICA NA ZRNO.....	27
Tab. č. 12	Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov – rok 2003.....	29
Tab. č. 13	Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov – rok 2004.....	29
Tab. č. 14	Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov – rok 2005.....	30
Tab. č. 15	Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov – rok 2006.....	30
Tab. č. 16	Analýza pšenice za rok 2005.....	31
Tab. č. 17	Analýza jačmeňa za rok 2005.....	32
Tab. č. 18	Analýza kukurice na zrno za rok 2005.....	33
Tab. č. 19	Analýza pšenice za rok 2006.....	35
Tab. č. 20	Analýza jačmeňa za rok 2006.....	36
Tab. č. 21	Analýza kukurice na zrno za rok 2006.....	37

ZOZNAM TABULIEK V PRÍLOHÁCH

Tab. č. 22	Rentabilita nákladov vybraných komodít za hodnotené obdobie
Tab. č. 23	Bod zvratu úrody pšenice z 1 ha ⁻¹
Tab. č. 24	Bod zvratu úrody jačmeňa z 1 ha ⁻¹
Tab. č. 25	Bod zvratu úrody kukurice na zrno z 1 ha ⁻¹
Tab. č. 26	Spotreba obilnín na obyvateľa SR

ÚVOD

Poľnohospodárstvo má takmer všade na celom svete v rámci národného hospodárstva osobitné postavenie, ktoré vyplýva z jeho spoločenskej funkcie, ale aj podmienok, v ktorých sa jeho výrobný proces uskutočňuje. Jednou z najdôležitejších úloh každého štátu by malo byť zabezpečenie dobre fungujúceho a stabilného poľnohospodárstva, pretože sa priamo podieľa na zabezpečení racionálnej výživy obyvateľstva. V súčasnom období rýchleho rozvoja spoločnosti a neustále sa zvyšujúcej životnej úrovne je prioritným poslaním poľnohospodárstva zabezpečenie potrebného množstva kvalitatívne a zdravotne vyhovujúcich potravín. Poľnohospodárstvo plní okrem produkčnej aj národohospodársku, sociálnu, ekonomickú, kultúrnu a v neposlednom rade aj ekologickú funkciu. Je jedno z odvetví národného hospodárstva, ktoré sa vyznačuje určitými špecifikami. Vyplývajú najmä z biologického charakteru výroby, vplyvu prírodných podmienok, sezónnosti, charakteru pôdy ako aj nesúlady medzi dĺžkou a priebehom pracovného a výrobného procesu. Z pôvodne uzavretého odvetvia sa postupne stal otvorený a neustále sa zdokonaľujúci systém, spojený s väzbami s ostatnými odvetviami národného hospodárstva. V hospodársky vyspelých krajinách sa poľnohospodárstvo včleňuje do úzkeho ekonomického zväzku s dodávajúcimi a odberajúcimi odvetviami za vzniku nového národohospodárskeho odvetvia – odvetvia výživy. Postavenie poľnohospodárstva v národnom hospodárstve nie je možné hodnotiť bez toho, aby sme bližšie neanalyzovali toky surovín do spracovateľského priemyslu ako aj tok priemyselne vyrábaných prostriedkov späť do poľnohospodárstva. Pretože spätný tok výrobných činiteľov do poľnohospodárstva ako aj nové poznatky vedy a výskumu, neustále posúvajú poľnohospodárstvo ďalej v jeho vývoji a postupne menia všetky odvetvia poľnohospodárskej výroby ako aj podnikateľské a manažérske správanie poľnohospodárov.

Poľnohospodársku výrobu môžeme rozdeliť na odvetvia rastlinnej a živočíšnej výroby. Prvoradou a nenahraditeľnou úlohou rastlinnej výroby je v dostatočnej miere zabezpečovať neustále rastúce nároky na výživu obyvateľstva ako aj zabezpečiť surovínové zdroje pre potravinársky priemysel.

Vývoj poľnohospodárskeho sektora do roku 1989 bol u nás podobne ako vo väčšine štátov strednej a východnej Európy ovplyvnený kolektivizáciou realizovanou na princípe centrálného plánovania. Hlavným cieľom sa stalo množstvo, kým kvalite a efektívnosti sa pripisoval iba druhoradý význam.

V súčasnom období nastáva určitá stabilizácia spoločnosti, ukazujú sa dokonca už niektoré zlepšenia, ako je rast výroby, pokles inflácie, celková stabilizácia slovenskej meny a iné. Napriek tomu, že tieto tendencie neustále viac či menej kolíšu, možno predpokladať, že tieto tendencie nie sú dočasné, ale v budúcich rokoch sa ešte zvýrazia.

Medzi priority SR patril integračný proces a príprava podmienok vstupu slovenského poľnohospodárstva do EÚ a ostatných svetových hospodárskych štruktúr. Pre tieto ciele bolo potrebné prispôbiť našu legislatívu zahraničiu, hlavne smerom k EÚ.

Členom EÚ sa stala SR v roku 2004, čím bol integračný proces zavŕšený. Slovenská republika sa vstupom zaviazala uplatňovať zásady SPP EÚ. Začali platiť nové podmienky pre poskytovanie priamych platieb pre poľnohospodárske firmy, zreorganizoval sa trh s agrárnymi komoditami a vznikli možnosti pre využívanie nových opatrení súvisiacich s podnikaním na pôde a rozvojom vidieka. Všetky tieto aktivity sa prejavili buď pozitívne, alebo negatívne v rôznych oblastiach agropotravinárskeho sektora na Slovensku. K pozitívam možno zaradiť, že sa pred slovenskými producentmi otvorili trhy s miliónmi potencionálnych spotrebiteľov. Ďalej je to prílev finančných prostriedkov zo strany únie. V predvstupovom období napr. SAPARD ako aj prechod financovania po našom vstupe z väčšej časti na stranu únie vo forme priamych platieb a štrukturálnych fondov. Zásadným spôsobom sa mení spôsob a výška dotácií, ktorých riadiacim orgánom sa stáva Pôdohospodárska platobná agentúra SR. Treba si však uvedomiť, že prijatím SPP sme museli prijať aj produkčné kvóty a limity, ktoré sú pre našich producentov nie vždy výhodné.

Postavenie poľnohospodárstva v národnej ekonomike objektívne podmieňujú na jednej strane funkcie, ktoré toto odvetvie plní pri uspokojovaní spoločenských potrieb a na strane druhej dosiahnutá úroveň ekonomického rozvoja krajiny. V posledných rokoch sa k týmto rozhodujúcim činiteľom pripájajú liberalizácia svetového obchodu a globalizačné procesy, ktoré pre poľnohospodársko–potravinársky sektor každej krajiny generujú nové konkurenčné sily a nové výzvy. Snahou Slovenska je dokonalá harmonizácia hlavne legislatívnych podmienok s podmienkami platnými v EÚ. Základnou podmienkou rozvoja RV je optimálna výrobná štruktúra, efektívna produkcia a úspešná realizácia výrobkov na trhu. Vzhľadom na dôležitosť ukazovateľov RV a ich celkový vývoj na území Slovenskej republiky, sme sa rozhodli venovať danej problematike. Predložená bakalárska práca má za cieľ analyzovať vývoj produkcie obilnín, ako aj analyzovať faktory, ktoré podstatným spôsobom ovplyvňujú vybrané ekonomické ukazovatele (napr. rentabilita, bod zvratu) výroby jednotlivých komodít obilnín.

1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Poľnohospodárstvo sa na celom svete pokladá za strategické odvetvie národného hospodárstva. Je jeho organickou súčasťou a má nezastupiteľné miesto v ekonomike, ktoré vyplýva z jeho hlavnej úlohy – zabezpečiť dostatočné množstvo kvalitných a zdravotne nezávadných potravín. Táto úloha je zvlášť dôležitá v súčasnej dobe neustále sa zvyšujúcej životnej úrovne ako aj počtu svetového obyvateľstva. Zároveň sa stále znižuje rozloha poľnohospodárskej pôdy a možnosti dovozu potravín sú čiastočne obmedzené. Všetky tieto skutočnosti majú za následok, že ešte aj dnes na začiatku tretieho tisícročia je vo svete nedostatok potravín. Preto je potrebné uskutočniť opatrenia na stabilizáciu agrárneho sektoru z hľadiska ekonomického a sociálneho.

Ako uvádza **LUKAS, Z. – PÖSCHL, J. a kol. (2003)**, rada ministrov poľnohospodárstva EÚ prijala 26. júna 2003 v Luxemburgu zásady reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky, ktorá bude vytvárať stabilnejší politický rámec pre európske poľnohospodárstvo.

Reforma spoločnej poľnohospodárskej politiky je orientovaná na:

- posilnenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva EÚ,
- podpora trhov orientovaného a trvalo udržateľného poľnohospodárstva,
- posilnenie rozvoja vidieka,
- zjednodušenie spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP),
- napomáhanie procesu rozširovania,
- lepšiu obranu princípov SPP a WTO.

Ako uvádza **Výhľad pre poľnohospodárstvo OECD-FAO: 2006 – 2015 (2005)** svetová poľnohospodárska produkcia má do ďalšej dekády naplánovaný pevný rast, no rýchlosť rastu bude nižšia ako v predchádzajúcich desiatich rokoch. Spotreba potravín na hlavu sa zvyšuje spolu s rastúcimi príjmami a nárastom obchodu. Globálny obchod s pšenicou a hrubým zrnom čaká mierny rast, zatiaľ čo svetový obchod s ryžou si počas obdobia výhľadu udrží vyššiu rýchlosť expanzie. Obchod s hrubým zrnom zostáva úzko naviazaný na rozširovanie ŽV, hlavne v krajinách, ktoré nie sú schopné pokryť vlastné potreby potravinových produktov.

ZOBORSKÝ, I. M. (2006) píše, že dlhodobé zvyšovanie produkcie pri nezmenenom (alebo klesajúcom) rozsahu pôdy sa nazýva intenzifikácia. Tento proces je umožnený:

- ▶ stupňovaním vkladov do pôdy – použitím vyšších dávok hnojív a agrochemikálií, výkonnejšej poľnohospodárskej techniky, väčšieho množstva živej práce atď.,
- ▶ prechodom k účinnejším formám zvyšovania úrod a úžitkovosti (použitie účinnejších hnojív a agrochemikálií, vysoko výkonných odrôd osív a sadív, vyšľachtených plemien hospodárskych zvierat, hodnotnejších krmív a pod.),
- ▶ skvalitňovaním pôdneho fondu (melioračné opatrenia),
- ▶ zdokonaľovaním celkového využitia poľnohospodárskej pôdy (agrotechnické opatrenie – osevný postup, štruktúra plodín a kultúr a i.).

Intenzifikácia sprevádza rast technického vybavenia, nové technologické riešenie, využitie biotechnológií a výsledkov výskumu, nové poznatky v oblasti manažmentu a marketingu.

KORCSOG, D. (2004) uvádza, že obilniny tvoria kľúčovú skupinu poľných plodín, nakoľko sú hlavnou energetickou zložkou ľudskej potravy. Pre pestovateľa v EÚ je najväčším otáznikom, ako udržať v rovnováhe vynaložené náklady na pestovanie obilnín s výškou a kvalitou dosiahnutej úrody. Treba si však uvedomiť, že priemerná úroda ozimnej pšenice v EÚ bola za roky 2001 – 2003 6,4 t. ha⁻¹. Preto treba lepšie využiť pôdno-klimatické podmienky na pestovanie takých plodín, ktorých je v EÚ nedostatok (napr. sladovnícky jačmeň a potravinárska pšenica). Cieľ je teda jednoznačný: zvyšovanie úrod s využitím takých agrotechnických a ochranných opatrení, ktorých je finančná náročnosť čo najnižšia a zaisťujú stabilnú návratnosť v každom ročníku.

POSPÍŠIL, R. – PAČUTA, V. (2002) píše, že RV je hlavné odvetvie poľnohospodárstva, ktoré sa zaoberá pestovaním kultúrnych rastlín s cieľom dosiahnuť ekonomicky výhodné, stále a primerané úrody v požadovanej kvalite.

Rastlinnú výrobu rozdeľujú na:

- pestovanie poľných plodín na ornej pôde – t. j. vlastnú RV v užšom zmysle slova,
- pestovanie krmovín – na lúkach a pasienkoch, výrobu jednoročných a viacročných krmovín na ornej pôde,
- pestovanie záhradných plodín – zeleniny, ovocia, viniča hroznorodého, okrasných rastlín, drevín a krov.

V dlhodobých svetových výhladoch predpokladajú **ZUBAL, P. – GABČOVÁ, I. (2003)** (do r. 2009), že plochy obilnín poklesnú o 1 mil. ha a ustália sa na celkovej ploche 610 mil. ha. Napriek poklesu plôch sa svetová produkcia obilnín zvýši v nasledujúcej dekáde o 13 %. (Z toho kukurice o 16 % a pšenice o 13 %). Zvýšenie produkcie je

spôsobené predovšetkým (na 90 %) rastom úrod. Svetový obchod s obilninami sa zvýši o 24 % a primárnym zdrojom rozširovania trhu, najmä so pšenicom, sú rozvojové krajiny. Miera zásob obilnín poklesne na 15,5 %. Nízke zásoby naznačujú, že ceny obilia budú viac ako doteraz ovplyvnené zmenami počasia a makroekonomickou situáciou. Ceny obilia sa budú podľa vývoja svetového obchodu prognózovať až do výšky 159 USD/t v hospodárskom roku 2008/2009.

Trh s obilninami bol až do roku 2004 usmerňovaný v súlade s **Opatreniami MP SR na podporu a organizovanie agrárneho trhu s obilninami** (Trhový poriadok pre obilniny) č. 9396/1999-510. Po vstupe do EÚ preberalo Slovensko podmienky stanovené v Spoločnej poľnohospodárskej politike.

Ciele politiky s obilninami (ÚVTIP 2004):

- stabilizácia agrárneho trhu s obilninami,
- zabezpečiť potravinovú bezpečnosť štátu pri využití domáceho potenciálu pre obilniny,
- primeraná ochrana domáceho trhu,
- stimulácia medzinárodného obchodu,

Plodiny zahrnuté do komoditného režimu obilniny:

1. obilniny – pšenica a súraž, raž, jačmeň, ovos, kukurica a ostatné obilniny,
2. výrobky z obilia – pšeničná múka alebo súraž, ražná múka a slad.

ZOBORSKÝ, I. M. (2001) uvádza, že agrárny systém SR, tak ako agrárne systémy iných vyspelých štátov, sa vzhľadom na svoje špecifiká, výrazne odlišujú od ostatných odvetví národného hospodárstva. Z globálneho aspektu predstavuje primárne odvetvie s biologickým charakterom a plošným záberom výroby. Túto rámcovú charakteristiku nemôže podstatne zmeniť žiadny z doteraz aplikovaných modelov riadenia reprodukčného procesu. Poľnohospodárstvo zároveň predstavuje sektor, ktorý popri nenahraditeľnej funkcii viazanej na výživu obyvateľstva, plní celý rad ďalších spoločensky závažných funkcií. Ďalej uvádza, že základnou úlohou agropotravinárskeho komplexu je zabezpečiť výrobu potravín, podieľať sa na plnení sociálno-ekonomických úloh spoločnosti a tiež je významným faktorom v oblasti životného prostredia. Špecifické postavenie poľnohospodárstva spočíva aj v tom, že na jednej strane je vystavené silnému vplyvu predovšetkým priemyselných vstupov a na strane druhej zabezpečuje vstupy do iných, najmä spracovateľských odvetví.

MOULIS, P. (2006) konštatuje, že odvetvie poľnohospodárskej prvovýroby je odvetvím národného hospodárstva, ktoré má oproti ostatným odvetviam svoje

nepopierateľné špecifiká. Jedným z hlavných špecifik je skutočnosť, že výrobné procesy v poľnohospodárstve sú doplnené o faktor vplyvu prírodných podmienok a vplyvu počasia. Ďalej sú to skutočnosti vplyvu dĺžky výrobných procesov a s tým súvisiacej dĺžky viazanosti obežného kapitálu ako aj ďalšie špecifiká. Aj napriek uvádzaným skutočnostiam sa stále v odborných kruhoch vedú diskusie o výnimočnosti alebo štandardnosti odvetvia.

BOREKOVÁ, B. (2005) konštatuje, že odvetvie je pojem spojený s určitým stupňom deľby práce. V rámci poľnohospodárskej výroby rozlišujeme odvetvia rastlinnej a živočíšnej výroby, ktoré súhrnne označujeme ako agroodvetvia. Okrem agroodvetví poľnohospodárske subjekty uskutočňujú ešte nepoľnohospodársku výrobu – najmä výrobu pomocnú, pridruženú, lesnú, prípadne nevýrobnú činnosť. Agroodvetvia možno členiť z niekoľkých hľadísk. Z hľadiska speňažovania vyrobených produktov rozlišujeme agroodvetvia:

- trhové – z hľadiska tržieb majú dominantné postavenie,
- netrhové – produkujú podnikový medziprodukt,
- zmiešané – časť produkcie sa realizuje a časť sa spotrebuje vo výrobe.

Z hľadiska ekonomického významu, t. j. postavenia odvetvia v ekonomike podniku rozlišujeme odvetvia na:

- hlavné – sú nositeľmi výrobného zamerania podniku,
- doplnkové – v ekonomike podniku majú menší význam, diverzifikujú riziko podnikania, využívajú voľné výrobné faktory a tým môžu prispieť k zlepšeniu hospodárskych výsledkov podniku,
- pomocné – neprodukujú finálne výrobky, ale poskytujú pre hlavné a doplnkové odvetvia výkony a služby.

BEČVAŘOVÁ, V. (2005) tvrdí, že rozhodujúca úloha poľnohospodárstva bola historicky spájaná predovšetkým so zabezpečením dostatku potravín. Napriek tomu, sa vnímané úlohy poľnohospodárstva do určitej miery menia v multifunkčnom pojmí sa zdôrazňujú aj mimoprodukčné funkcie a role v trvalo udržateľnom rozvoji, je nesporné, že cez rozdielne dielčie ciele a prístupy k regulácii tohto odvetvia v hospodárskych politikách stále zostáva jeho produkčná úloha nenahraditeľná. Mimoprodukčné úlohy, nech už ich špecifikujeme v ekonomickom a sociálnom rozvoji vidieckych regiónov, v ochrane životného prostredia, v rozvoji krajiny, či v úlohe zabezpečovania potravinovej bezpečnosti, sa stále častejšie stávajú argumentom pre podporu tohto odvetvia v rámci hospodárskych politík vo všetkých ekonomicky vyspelých krajinách.

BOREKOVÁ, B. (2005) tvrdí, že ekonomika výroby obilnín je ovplyvnená množstvom faktorov, ktoré je možné rozčleniť na:

- *prírodné činitele*, do ktorých zaraďujeme pôdne, klimatické a topografické podmienky. Z nich najvýznamnejší vplyv na ekonomiku má správna rajonizácia druhov a odrôd a faktormi, ktorými výrobca udržiava a ovplyvňuje úrodnosť pôdy,
- *technologické činitele* – súvisia s technologickým procesom, dodržiavaním zásad správneho pestovania rastlín, výživy porastov a ich ochrany, správnou technológiou zberu a pozberovej úpravy zrna, vhodným uskladnením a správnou manipuláciou so zrnom,
- kvalita použitého biologického materiálu a jeho zhodnotenie správnou technológiou,
- intenzita vkladov na jednotku plochy, efektívnosť a hospodárnosť pri vynakladaní nákladov,
- spoločensko–ekonomické podmienky – dopyt a ponuka u obilnín, realizačné ceny obilnín a ceny vstupov do výroby, regulačné nástroje štátu – dotácie, dane, colná politika štátu a ďalšie,

Podľa **THOMKU, I. (2004)** ekonomika tlačí pestovateľov k vyššej efektívnosti a následne ovplyvňuje poľnohospodársku prvovýrobu v celej šírke. Ako najdôležitejšie racionalizačné opatrenie sa javí riadená výživa a ochrana, ktoré sú často od seba oddeľované, no v konečnom dôsledku veľmi navzájom súvisia.

Odroda je podľa **ZUBAL, P. – GABČOVÁ, I. (2004)** jedným z najdôležitejších intenzifikačných faktorov pri pestovaní obilnín. Podľa dlhodobého odhadu podiel odrody na výške úrody jednotlivých plodín tvorí 25 – 35 %. Pšenica ozimná je najrozšírenejšou obilninou pestovanou v Slovenskej republike. Jej výmera sa pohybuje ročne v rozmedzí 390 – 430 tis. ha. Úroda patrí k najstabilnejším a najúrodnejším. Z pestovania i množenia ustupujú odrody Livia, Ilona, Sana a Barbara. Rozšírenie na väčších plochách predpokladáme pri odrodách Solara, Brea, Zerda, Klea a Balada.

Ako uvádza **PAŠKA, I. (2004)** základnou úlohou rastlinnej výroby je efektívne zabezpečenie prahu potravinovej bezpečnosti nášho obyvateľstva žiadanými produktmi rastlinného pôvodu, splnenie potrieb spracovateľov a výživy hospodárskych zvierat a tiež úloh reprodukčného a exportného charakteru pri dodržiavaní zásad a princípov systematického kolobehu živín v prírode.

Z národohospodárskeho hľadiska je dôležité to, že obilniny vo výžive obyvateľstva zabezpečujú:

- približne 40 % energetickej hodnoty,
- prevažná časť produkcie obilnín sa spotrebováva na kŕmenie hospodárskych zvierat (približne 70 %),
- produkcia obilnín v rozsahu 6-7 % sa zužitkováva v potravinárskom, sladovníckom, liehovarníckom a škrobárenskom priemysle. V tom je zahrnutá aj produkcia osív,
- niektoré obilniny sa po úprave využívajú ako dietetické potraviny s liečivými účinkami,
- sú dôležité z hľadiska striedania plodín v osevnom postupe,
- zaraďujú sa k plodinám s najnižšími nárokmi na produkčné faktory,
- poskytujú vedľajší produkt (slamu), ktorý sa čiastočne využíva pre kŕmne ciele alebo dodáva organickú hmotu pre zlepšovanie pôdnej úrodnosti, prípadne sa využíva pre výrobu energie (napr. Rakúsko),
- podľa zahraničných poznatkov sa ukazuje vhodné vyrábať čistý etanol zo pšenice ako prísadu do pohonných hmôt traktorov. Perspektívne sa ráta s podporou ekonomizácie energetického hospodárstva.

MP SR predkladá nasledovné Prognózy vývoja rastlinnej výroby do roku 2050, základný dokument (č. m. 1268/2008-100), (2008) podľa ktorých štruktúra a špecializácia rastlinnej výroby bude vychádzať z princípov trvalo udržateľného rozvoja a zabezpečovania náležitej úrovne konkurenčnej schopnosti v globalizovanej ekonomike. Vzrastie počet spotrebiteľov, ktorí sa budú orientovať pri výbere potravín okrem ceny na kvalitu i na množstvo spotrebovaného CO₂ pri ich výrobe (*carbon footprint*). Všeobecne bude rastlinná výroba výraznejšie zohľadňovať požiadavky spotrebiteľov. Predpokladá sa nárast výrobkov s označením „*bio*“ a „*local*“ i „*fair trade*“. To všetko si vynúti ďalší rozvoj integrovaného a ekologického hospodárenia. Vzrastie podiel plodín s produkciou surovín na nepotravinárske a priemyselné využívanie. Dôjde k stabilizácii faktorov využívania mimoprodukčného pôsobenia rastlinnej výroby.

ZOBORSKÝ, I. (2006) uvádza, že v dlhodobých svetových výhladoch (do roku 2010) sa predpokladá, že plochy obilnín poklesnú o 1 mil. ha a ustália sa na celkovej ploche okolo 610 mil. ha. Svetové ceny obilia sa podľa prognóz zvýšia až na takmer 160 USD za 1 t v hospodárskom roku 2009/2010. Pri obilninách začíname uplatňovať aj pôdoochranné technológie. Výsledky výskumov ukázali, že rozdiel v spotrebe nafty medzi technológiou s bežným obrábaním (53,1 litra. ha⁻¹) a sejbou do neobrobenej pôdy (10,2 litra. ha⁻¹) predstavoval 42,9 litra. ha⁻¹. Obilniny sú jedným z odvetví RV, v ktorom stupeň

mechanizácie dosahuje najvyššiu úroveň. To sa odráža aj v nákladovej štruktúre.

V ostatnom období dochádza k zníženiu spotreby práce vplyvom výkonných mechanizmov a lepšej technologickej úrovne strojov zo zahraničia. Obilniny majú približne rovnakú štruktúru vlastných nákladov. Pretože úroveň nákladovosti na jednotku produkcie spolu s úrovňou cenových nástrojov rozhoduje o konečnom efekte výroby, je treba odstrániť neopodstatnené rozdiely v nákladovosti obilnín a hľadať rezervy v jej znižovaní.

V priemere skrmujeme v kŕmnych zmesiach približne 54 % pšeníc, 42-44 % jačmeňa a kukurice, ostatných zrnín 2 až 4 %. Stúpajúce náklady na výrobu živočíšnych produktov môžeme znížiť aj zlepšením konverzie krmív a živín na jednotku produkcie.

ŠIMO, D. (2006) konštatuje, že obilniny vo výrobnej štruktúre štandardného podnikateľského subjektu patria medzi najrozšírenejšie komodity. Majú široké hospodárske využitie ako potravinárske, kŕmne obilia a využívajú sa aj v iných odvetviach. Prioritu tvorí potravinárske obilie. Priemerný ročný prírastok svetovej produkcie obilia sú 2 %. Podobne aj prírastok obyvateľstva je na úrovni 2 %. V štruktúre rastlinnej výroby obilninám pripadá podľa výrobných oblastí až 45 – 60 % z ornej pôdy. Najvyšší podiel pripadá v kukuričnej výrobnej oblasti, a postupne sa ich podiel až po horskú výrobnú oblasť znižuje. Od roku 2000 doteraz, došlo k stabilizácii zastúpenia obilnín na ornej pôde.

Šimo, D. uvádza nasledovné aktuálne problémy agrárneho trhu obilnín:

- ✓ vysoký podiel obilnín mal za dôsledok, že sa pri ich výrobe najviac prejavoval deficit výživy, znižovalo sa pH pôdy a negatívne sa prejavilo aj nedostatočné hnojenie organickými hnojivami,
- ✓ nepriaznivo možno hodnotiť aj nie vždy racionálne uplatňovanie minimalizačných pestovateľských technológií pri výrobe obilnín,
- ✓ od roku 2004 a najmä v roku 2005 cena výrobcov obilnín v SR zaznamenala výrazný pokles,
- ✓ pri výrobe kukurice na zrno možno zaznamenať progresívne trendy, najmä vo väzbe na uplatňovanie prvkov intenzifikácie jej pestovania, ale v dôsledku znižovania stavov hospodárskych zvierat poklesli jej odbytové možnosti a nadväzne aj pestovateľské plochy,
- ✓ značné opotrebovanie strojotechnologických systémov pri pestovaní obilnín u časti podnikov bolo dôsledkom nižšej kvality a zvýšených strát, najmä pri zbere.

Pri spracovaní kukurice na zrno **RYŠAVÁ, B. (2004)** konštatuje, že sa ráta s produkciou izoglukózy (30 tis. ton ročne) z kvót na potravinárske účely. Zvyšná produkcia je k dispozícii pre export. Tu sa počíta s nárastom z počiatočných 8 % z celkovej

produkcie na takmer 21 %. O 15 % zvýšená produkcia v roku 2005 (4238 tis. t) oproti roku 2000 (3539 tis. t) je určená predovšetkým na saturovanie exportných možností.

Podľa **SLEZIAKA, Ľ. (2004)** patrí k ekonomicky významným obilninám z dôvodu nižších nákladov na jednotku plochy a vyššej nákupnej ceny suroviny sladovnícky jačmeň a tiež z hľadiska možnosti exportu ako suroviny vo forme zrna, sladu alebo konečného produktu piva. V poslednom období sa na území Slovenska pestuje 90 až 95 % odrôd zaradených do kategórie s výberovou sladovníckou kvalitou (A), čo nie celkom zodpovedá požiadavkám trhu a rozdeleniu účelu pestovania. V budúcnosti sa musíme sústrediť na nasledovné zastúpenie odrôd sladovníckeho jačmeňa: 62 až 65 % odrôd so špičkovou sladovníckou kvalitou, 20 až 25 % odrôd so štandardnou sladovníckou kvalitou a ostatné produkčné plochy osievať nesladovníckymi odrodami, ktoré sa obvykle vyznačujú vyššou úrodovou stabilitou (menšia citlivosť na nepriaznivé klimatické a pôdne podmienky), majú vyššiu rezistenciu voči listovým chorobám a pod. Pri pestovaní jarného jačmeňa na krmné účely môžeme zvýšiť hnojenie dusíkom o 20 až 30 kg. ha⁻¹.

ŠIMO, D. (2001) konštatuje, že záujmom Slovenska je udržanie produkčne schopného, výkonného multifunkčného poľnohospodárstva európskeho typu, ktoré by zabezpečovalo celospoločensky efektívne celoplošné obrábanie bohatstva krajiny – pôdy.

Poľnohospodárska pôda plní viaceré významné funkcie aj neprodukčného charakteru. Základné strategické ciele a koncepcie agrárnej a potravinovej politiky vychádzajúce z celospoločenských záujmov definuje nasledovne:

- vytvorenie produkčne výkonného, moderného a konkurencieschopného poľnohospodárstva,
- zabezpečenie dostatku cenovo prístupných, kvalitných a zdravotne neškodných potravín domácej výroby, pri súčasnom využívaní výhod medzinárodnej obchodnej výmeny,
- zabezpečenie plošného využívania disponibilných výrobných zdrojov poľnohospodárstva, vrátane starostlivosti o poľnohospodársku pôdu, kultúrneho dedičstva a nepoľnohospodárskeho využívania územia,
- zabezpečenie pre hospodárov na pôde primeranej výkonnosti kapitálu, osobných dôchodkov farmárov, ktorí sú existenčne viazaní na poľnohospodársku pôdu,
- prispôbenie poľnohospodárstva enviromentálnym požiadavkám na ochranu pôdy, vôd, ovzdušia a zachovania zdravého prírodného prostredia,
- podpora rozvoja regiónov, najmä vo vidieckych oblastiach s významným podielom poľnohospodárstva.

Obilniny sú podľa **BOREKOVEJ, B. (2005)** rozhodujúcou skupinou odvetví, ktoré zabezpečujú prah potravinovej bezpečnosti, sú významnou zložkou osevných postupov, surovinou pre celý rad potravinárskych i nepotravinárskych produktov a z hľadiska nutričnej energetickej hodnoty sú významným krmivom pre hospodárske zvieratá. Obilniny zaberajú v posledných rokoch 730 až 860 tis. ha ornej pôdy. Z nej sa vyprodukovalo 3 až 3,5 mil. ton zrna. Majú dominantný podiel na hrubej a trhovej produkcii ako i na tržbách poľnohospodárskych podnikov. Výroba obilnín je združenou výrobou. Popri produkcii zrna produkuje sa v odvetviach aj vedľajší produkt – slama. Nutričná hodnota, ale i ďalšie vlastnosti zrna i slamy jednotlivých druhov obilnín sú rozdielne, čo determinuje aj ich použitie.

ŠIMO, D. (2001) konštatuje, že výroba obilnín v podmienkach SR patrí medzi rozhodujúce produkty, ktoré podnikateľským subjektom hospodáriacim na pôde prinášajú primerané ekonomické prínosy. Obilniny sa vyznačujú minimálnou spotrebou živej ľudskej práce, čo značí, že technologický proces predpokladá vysoký stupeň mechanizovaných prác. Majú široké hospodárske využitie ako potravinárske a krmné obilie a využívajú sa aj v iných odvetviach. Rozhodujúce komodity sú pšenica a jačmeň, ktoré sa pestujú vo všetkých výrobných oblastiach SR. Kukurica má vhodné pestovateľské podmienky hlavne v kukuričnej a v okrajových oblastiach repnej výrobní oblasti.

Podľa **ŠIKULU, M. (2003)** budúcu situáciu nášho poľnohospodárstva v podmienkach únie do značnej miery predurčuje jeho súčasná výkonnosť i postavenie v národnom hospodárstve v porovnaní s členskými štátmi EÚ i ostatnými kandidátskymi krajinami. V porovnaní s úniou je produktivita poľnohospodárstva Slovenska výrazne nižšia. Na hektár pôdy i na jedného pracovníka sa vytvorí niekoľkonásobne menej pridanej hodnoty. Je to spôsobené odlišnou cenovou úrovňou a výškou podpory výroby, avšak významné sú aj rozdiely v intenzite výroby, ktoré sa prejavujú v nižšej efektívnosti vynakladaných vstupov. Prekonanie tohto zaostávania si bude vyžadovať najmä zvýšené vklady intenzifikačných faktorov, hlavne hnojív a chemických ochranných prostriedkov, závlah, systémových opatrení eliminujúcich negatívny vplyv počasia, ale vo veľkej miere i motiváciu k realokácii produkcie. Treba zdôrazniť, že konkurenčná schopnosť niektorých produkčne orientovaných slovenských podnikov by bola v prípade rovnocenných podmienok, hlavne v rastlinnej výrobe, vyššia ako malých fariem v priemere EÚ.

2 CIEĽ PRÁCE

Hlavným cieľom bakalárskej práce je analyzovať vývoj produkcie a ekonomiku výroby vybraných druhov obilnín a taktiež faktorov ovplyvňujúcich celkovú efektívnosť výroby vybraných druhov obilnín a na základe výsledkov analýzy hľadať rezervy a navrhnúť opatrenia na zvýšenie ziskovosti a zlepšenie ekonomiky výroby jednotlivých obilnín.

Splnenie hlavného cieľa je podmienené splnením čiastkových cieľov:

1. Analýza výrobných ukazovateľov pestovaných obilnín

- výmera obilnín, ich štruktúra a zastúpenie na ornej pôde,
- zhodnotenie produkcie obilnín vyjadrených v naturálnych a hodnotových jednotkách,
- analýza hektárových úrod.

2. Analýza nákladovosti a intenzity

- zhodnotenie vynaložených vlastných nákladov (VN) celkom a podľa jednotlivých nákladových položiek,
- analýza vybraných intenzifikačných nákladov (hnojivá, chemická ochrana, osivá a sadivá), ktoré výrazne vplývajú na výšku produkcie prostredníctvom produkčných funkcií,
- analýza ekonomickej efektívnosti,
- analýza dotácií.

Ďalším čiastkovým cieľom bakalárskej práce je pomocou určenia bodu zvratu pri jednotlivých produkčných ukazovateľoch zistiť hranicu prospešnosti – ziskovosti, resp. stratovosti. Dôkladná analýza produkcie a ostatných faktorov reprodukčného procesu by mala predchádzať navrhovaniu opatrení a prijímaniu rozhodnutí.

3 METODIKA PRÁCE

Ekonomická efektívnosť výroby obilnín (jačmeň, pšenica, kukurica na zrno) sa analyzovala z vlastných nákladov a výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za roky 2002 až 2006.

Údajová základňa pozostáva z podkladov Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (VÚEPP) v Bratislave a Štatistického úradu SR. Vybraný súbor (priemer jednotlivých položiek v SR) zabezpečuje reprezentatívnosť údajov z informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva a vytvára podmienky pre porovnateľnosť hodnotených ukazovateľov.

Kalkulácie nákladov plnia dôležité funkcie v rozhodovaní tým, že umožňujú racionálny výber z možných variantov. Náklad predstavuje peňažné vyjadrenie spotreby živej a zhmotnenej práce. Jednotlivé náklady vytvárajú, alebo spoluvytvárajú nákladové položky. Nákladové položky tvoria kalkulačný vzorec.

Kalkulačnou jednotkou je 1 tona, prípadne 1 kus jednotlivých druhov rastlinných výrobkov a 1 hektár zberovej plochy.

Kalkulácie sa v poľnohospodárskych podnikoch zostavujú ako kalkulácie postupné a používajú sa kalkulačné metódy delením a rozpočtovaním.

Kalkulačný vzorec RV môžeme vyjadriť takto:

1. Spotreba nakúpených osív a sadív
2. Spotreba vlastných osív a sadív
3. Spotreba priemyselných hnojív
4. Spotreba vyrobených (organických) hnojív
5. Spotreba chemických ochranných prostriedkov
6. Ostatný priamy materiál
7. Mzdy a odmeny
8. Sociálne náklady
9. Opravy a udržiavanie
10. Odpisy dlhodobého hmotného majetku (DHM)
11. Agrochemické služby
12. Ostatné priame náklady a služby
13. Náklady pomocných činností
14. Zníženie nákladov o zúčtované výnosy

15. Priame náklady spolu (1. -14.)
16. Výrobná réžia
17. Správna réžia
18. Vlastné náklady celkom na ha (15. – 17.)
19. Úroda v t. ha⁻¹
20. Vlastné náklady hlavného výrobku na ha
21. Vlastné náklady vedľajšieho výrobku na ha
22. Vlastné náklady na t
23. Výnosy na ha
24. z toho: tržby na ha
25. dotácie na ha spolu
26. Výnosy na ha vlastného výrobku
27. Výsledok hospodárenia na ha
28. Výsledok hospodárenia na ha hlavného výrobku
29. Výsledok hospodárenia na t

Obsah kalkulačných položiek (na 1 ha zberovej plochy)

Spotreba nakúpených osív a sadív – spotreba nakúpených osív a sadív na jednotlivé plodiny RV, započítavajú sa aj spotrebované osivá v minulom roku pre úrodu bežného roka.

Spotreba vyrobených osív a sadív – spotreba vyrobených vlastných osív a sadív, ide o spotrebu vlastných výrobkov.

Spotreba nakúpených hnojív – prípadne organických hnojív v RV. Podobne ako pri spotrebe nakúpených osív, započítava sa tu tiež spotreba nakúpených hnojív v minulom roku pre úrodu bežného roka.

Spotreba vyrobených hnojív – spotreba organických hnojív vlastnej výroby pre úrodu bežného roka rozpočítaná na jednotlivé plodiny podľa prepočítaných osevných plôch. Priama spotreba vyrobeného maštalného hnoja, kompostov a ostatných organických hnojív na hnojenie plodín na ornej pôde a na hnojenie lúk a pasienkov do 30. júna bežného roka sa zahŕňa na kalkulačný úsek „Hnojenie pre zber bežného roka“, spotreba uvedených hnojív od 30. júna do 31. decembra bežného roka sa zahŕňa na kalkulačný úsek „Hnojenie pre zber budúceho roka“.

Mzdy a odmeny zo závislej činnosti – mzdové náklady, príjmy spoločníkov a členov družstva zo závislej činnosti, ktoré priamo súvisia s vykonaním práce pri

plodinách a chovoch zvierat. Sú to spravidla mzdy prevádzkových robotníkov za odpracovaný čas alebo za určitú splnenú prácu, prípadne iných pracovníkov, pokiaľ ich mzda súvisí s výrobou a možno ju stanoviť priamo na plodiny a chovy zvierat. Patria sem tiež podobné zložky miezd pracovníkov, ktorí nie sú v pracovnom alebo služobnom pomere voči podniku. Ide väčšinou o odmeny na základe dohôd o vykonaní práce alebo pracovnej činnosti. V RV sem patria mzdy pracovníkov za vykonané ručné a strojové práce, t. j. mzdy robotníkov, traktoristov, vodičov motorových vozidiel a pod. Doplnkové mzdy týchto pracovníkov sa zahŕňajú do výrobnjej réžie RV.

Sociálne náklady – náklady na zákonné sociálne a zdravotné poistenie a poistenie v nezamestnanosti, prípadne ostatné sociálne poistenie, vzťahujúce sa k mzdovým nákladom a príjmom zo závislej činnosti spoločníkov alebo členov družstva, pokiaľ sa priamo vzťahujú na kalkulačný úsek.

Ostatné priame náklady – ostatné priame náklady, pokiaľ ich možno hospodárne so zreteľom na ich význam v štruktúre nákladov stanoviť priamo na plodinu. V RV sa tu zahŕňa spotreba elektrickej a inej energie v špecializovaných prevádzkach, spotreba ostatných neskladovateľných dodávkach, napr. vody na zavlažovanie pokiaľ sa dá stanoviť priamo na plodiny, poľné práce, agrochemické služby vykonané externými dodávateľmi a ostatné služby vzťahujúce sa na určitú plodinu, napr. externé náklady na prepravu brigádnikov, nájomné, prostriedky za požičiavanie jednoúčelových strojov a zariadení, daň z pozemkov a daň zo stavieb využívaných v špecializovanej výrobe, ostatné prevádzkové náklady vrátane podielu nákladov vynaložených na zúrodňovanie pôdy, pripadajúcich na bežný rok, poistenie proti škodám na plodinách, príp. úroky, ak sa dajú určiť priamo, napr. na špecializovanú plodinu a iné priame náklady.

Podiel nákladov pomocných činností – vnútropodnikové náklady, t.j. podiel nákladov pripadajúcich na vykonané práce pre RV a ŽV pomocnými činnosťami. Náklady pomocných činností sa rozvrhujú na jednotlivé plodiny a chovy podľa počtu skutočne odpracovaných hodín ocenených vo vlastných nákladoch. Ak sa v priebehu roka rozvrhujú náklady pomocných činností v dopredu stanovených vnútropodnikových cenách, na konci roka sa vo výslednej kalkulácii vlastných nákladov upravujú na ceny zodpovedajúce skutočným vlastným nákladom pomocných činností. V RV ide o práce traktorov, kombajnov, ostatných samohybných strojov, prípadne ťažkých mechanizmov pri poľnohospodárskych kultivačných, zberových a dopravných prácach, náklady na závlahy, ktoré sa v alikvotnej výške zahrnú do vlastných nákladov jednotlivých plodín. Zisťujú sa z pomocnej alebo vnútropodnikovej evidencie.

Zníženie nákladov o zúčtované výnosy – položky zúčtovaných výnosov, o ktoré sa znižujú vynaložené priame náklady. Pôjde napr. o zúčtované zákonné rezervy na opravu jednoúčelových budov, strojov a zariadení, zúčtované oprávky k opravnej položke k nadobudnutému majetku, ktoré nepriamo znižujú výšku odpisov z takto nadobudnutého majetku. V RV sa tu uvádzajú tiež škody na plodinách spôsobené živelnou pohromou, ktoré boli zaúčtované ako zníženie nedokončenej výroby. O tieto sumy treba znížiť vynaložené vlastné náklady na plodiny zničené živelnou pohromou, a to bez ohľadu či náhrada škody bola poskytnutá alebo nie. Výška škody sa prevedie do nekalkulovateľných nákladov.

Priame náklady spolu – súčet priamych nákladov na plodiny a za poľnohospodársku výrobu.

Podiel výrobného režie – podiel nepriamych nákladov súvisiacich s riadením a obsluhou RV. Ide o skutočne vynaložené režijné náklady vzťahujúce sa na rastlinnú, ktoré nebolo možné alebo by nebolo hospodárne stanoviť (sledovať) priamo na jednotlivé plodiny a chovy. Výška výrobného režie sa zistí z analytickej evidencie k jednotlivým nákladovým účtom alebo z vnútropodnikovej evidencie. Náklady výrobného režie sa rozvrhujú na jednotlivé plodiny prostredníctvom rozvrhových jednotiek. Rozvrhovou základňou sú skutočné priame náklady vynaložené na jednotlivé plodiny. Výrobná réžia RV sa rozvrhne v celej výške do nákladov RV s úrodou bežného roka, t. j. nevyčleňuje sa podiel na RV budúceho roka.

Podiel správneho režie – podiel nepriamych nákladov súvisiacich s riadením a správou podniku, príp. závodu. Podiel správneho režie pripadajúci na jednotlivé plodiny a chovy sa určí prostredníctvom rozvrhových jednotiek. Rozvrhovou základňou sú skutočné priame náklady vynaložené na jednotlivé plodiny. Rovnako ako výrobná réžia aj správna réžia sa rozvrhuje do nákladov RV s úrodou bežného roka, nevyčleňuje sa podiel na RV budúceho roka.

Vlastné náklady celkom – sú súčtom priamych a nepriamych nákladov spolu.

Ďalšie ekonomické ukazovatele

Výnosy na ha – výnos na ha príslušnej komodity (hlavných a vedľajších výrobkov). Jeho hodnotu ovplyvňujú nasledovné ukazovatele – produkcia v účtovných cenách (vnútropodnikových), predaj výrobkov vo vnútropodnikových cenách, tržby (predaj v predajných cenách), aktivácia, dotácie a ostatné prevádzkové výnosy. Výnosy na ha hlavného výrobku – výnos na ha, za hlavný výrobok príslušnej komodity.

Dotácie na ha – do roku 2003 predstavovali dotácie na príslušnú komoditu (do znevýhodnených oblastí a na podporu podnikania) v prepočte na 1 ha príslušnej komodity. Od roku 2004 predstavujú dotácie na príslušnú komoditu v prepočte na 1 ha, a to:

→ I. variant obsahuje:

- v doplnkové národné priame platby v RV, t. j. platby POP, platbu na chmeľ a osobitnú platbu na cukor
- štátnu pomoc na jednotlivé plodiny

→ II. variant okrem titulov uvedených v I. variante obsahuje alikvotnú časť:

- jednotnej platby na plochu poľnohospodársky využívanej pôdy (SAPS)
- platieb na znevýhodnené oblasti

Výsledok hospodárenia na ha – hospodársky výsledok príslušnej komodity (hlavného výrobku a vedľajších výrobkov), vypočítaný nasledovne (z výkazu respondentov):

Produkcia (vo vnútro podnikových cenách)

- Vlastné náklady za výrobok
- Predaj výrobkov (vo vnútro podnikových cenách)
- + Tržby (t. j. predaj výrobkov a zvierat v predajných cenách)
- + Aktivácia (ide o aktiváciu vyrobeného materiálu alebo tovaru)
- + Dotácie
- + - Ostatné prevádzkové výnosy

Výsledok hospodárenia na ha hlavného výrobku – hospodársky výsledok na ha hlavného výrobku príslušnej komodity. V prípade, že hospodársky výsledok na hlavný výrobok je vyšší ako celkový hospodársky výsledok príslušnej komodity, znamená to, že hospodársky výsledok z vedľajšieho produktu má zápornú hodnotu, čo vyplýva z jeho ocenenia vo vnútro podnikových a predajných cenách.

Výsledok hospodárenia na jednotku (t) – hospodársky výsledok hlavného výrobku v prepočte na jednotku, t. j. v rastlinnej výrobe na 1 t.

Rentabilita nákladov poukazuje na to, aký pomer má VH na vynaložených celkových nákladoch.

Rentabilita nákladov = VH na 1 t / vlastné náklady na 1 t * 100 (v %)

Efektívnosť vynaložených nákladov udáva koľko tržieb dosiahol podnik na 1 Sk vynaložených nákladov.

Efektívnosť nákladov = tržby na 1 t (ha) / VN na 1 t (ha) (koeficient)

4 VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Výmera pôdy

Výmera pôdy v ha

Tab. č. 1

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Poľnohospodárska pôda spolu k 31.12.	2 438 353	2 436 879	2 434 749	2 432 979	2 430 683	2 428 899
Orná pôda k 31.12.	1 433 204	1 430 197	1 430 594	1 429 040	1 427 357	1 425 896
Chmeľnice k 31.12.	601	560	561	538	534	530
Vinice k 31.12.	27 053	27 313	27 341	27 307	27 314	27 243
Záhrady k 31.12.	77 415	77 351	77 287	76 865	76 813	76 720
Ovocné sady k 31.12.	18 223	17 952	17 912	17 947	17 792	17 590
Trvalé trávnaté porasty k 31.12.	881 857	883 506	881 054	881 283	880 873	880 920
Zastavané plochy k 31.12.	223 355	224 671	225 566	226 257	227 092	227 931
Ostatné plochy k 31.12.	146 096	144 844	144 818	145 616	145 357	145 945
Plocha územia spolu k 31.12.	4 903 423	4 903 389	4 903 380	4 903 467	4 903 397	4 903 573

ZDROJ: Štatistický úrad SR

V roku 2006 sa opäť znížila výmera osiatej plochy poľnohospodárskymi komoditami (1,7 %). Liberalizácia trhu a vplyv zahraničnej konkurencie sa prejavil najmä na redukcii plôch jačmeňa (10,1 %) a pšenice (6,6 %). Vzrástol len osev u kukurice (0,5 %). Výmera pôdy má každoročne klesajúci trend. Využitá orná pôda na pestovanie obilnín sa v hospodárskom roku 2007 oproti hospodárskemu roku 2002 znížila o 1,28 % , tento pokles je graficky znázornený v prílohe v grafe č. 2.

Hrubá rastlinná produkcia podľa komodít v mil. Sk

Tab. č. 2

		2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hrubá rastlinná produkcia spolu	mil. Sk b.c.	28 003	28 745	25 999	31 960	27 534	28 503
	mil. Sk s.c.	25 596	26 831	24 117	27 767	26 810	27 460
Obilniny (bez ryže)	mil. Sk b.c.	12 038	12 329	10 784	14 532	12 207	12 068
	mil. Sk s.c.	10 599	11 261	9 952	13 248	12 949	12 577
Pšenica	mil. Sk b.c.	6 537	5 736	4 015	6 522	5 267	5 355
	mil. Sk s.c.	5 837	5 306	3 784	6 011	5 737	5 631
Jačmeň	mil. Sk b.c.	2 450	2 980	3 495	3 769	2 666	2 663
	mil. Sk s.c.	2 110	2 569	3 047	3 359	2 718	2 771
Kukurica na zrno	mil. Sk b.c.	2 383	2 887	2 590	3 261	3 695	3 558
	mil. Sk s.c.	2 063	2 721	2 500	2 981	3 877	3 623

Údaje o hrubej poľnohospodárskej produkcii sú prepočítané do stálych cien roku 2000.

b. c. – bežné ceny, s. c. – stále ceny

ZDROJ: Štatistický úrad SR

Úroda poľnohospodárskych plodín

Tab. č. 3

		2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pšenica spolu	ZP (ha)	405 830	306 916	367 767	372 962	349 105	360 698
	Ú (t)	1 554 424	930 363	1 764 845	1 607 868	1 342 693	1 379 643
	Ú ha (t)	3,83	3,03	4,80	4,31	3,85	3,82
Jačmeň spolu	ZP (ha)	194 691	269 271	221 987	204 245	184 519	209 928
	Ú (t)	695 017	804 200	915 903	739 311	641 768	659 621
	Ú ha (t)	3,57	2,99	4,13	3,62	3,48	3,14
Kukurica na zrno	ZP (ha)	140 411	146 000	147 836	154 086	151 006	157 256
	Ú (t)	753 840	601 440	862 435	1 074 040	838 326	623 907
	Ú ha (t)	5,37	4,12	5,83	6,97	5,55	3,97
Obilniny spolu	ZP (ha)	819 062	793 959	815 475	794 634	732 877	784 433
	Ú (t)	3 193 603	2 490 252	3 793 238	3 585 251	2 928 804	2 793 185
	Ú ha (t)	3,90	3,14	4,65	4,51	4,00	3,56

ZDROJ: Štatistický úrad SR

4. 2 Vývoj zberových plôch a úrod hodnotených obilnín v SR

4. 2. 1 Bilancia obilnín na Slovensku

Celková úroda obilnín v hospodárskom roku 2006/2007 dosiahla 2 928,8 tis. ton, čo je o 656,4 tis. ton (18,3 %) menej ako v predchádzajúcom hospodárskom roku. Zberové plochy obilnín boli v porovnaní s hospodárskym rokom 2005/06 nižšie o 59, 8 tis. ha a priemerný hektárový výnos bol nižší o 0,51 ton. Hektárové úrody sú relatívne nízke, hlavne v dôsledku nižších intenzifikačných vstupov, medzi ktoré patrí nízka úroveň výživy, hnojenia a ošetrovania. Dovoz obilnín sa oproti predchádzajúcemu hospodárskemu roku zvýšil o 447,7 tis. t, čo predstavovalo približne o desaťkrát viac ako v hospodárskom roku 2005/06. Domáca spotreba osciluje okolo hodnoty 2 500 tis. ton. Vývoz dosiahol v hospodárskom roku 2006/07 hodnotu 1 455,1 tis. ton, čo predstavovalo zvýšenie oproti hospodárskemu roku 2005/06 o 384,5 tis. ton.

Bilancia obilnín na Slovensku

(Balance of Grains in Slovakia)

Tab. č. 4

Ukazovateľ	M. J.	Skutočnosť					Index (06/02)	Index (06/05)
		2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07		
Osevná plocha	tis. ha	820,1	800,4	819,1	799,8	739,3	0,9	0,9
Zberová plocha	tis. ha	819,0	794,0	815,5	794,7	732,8	0,9	0,9
Hektárová úroda	t/ha	3,90	3,14	4,65	4,51	4,00	1,0	0,9
Produkcia	tis. t	3 193,6	2 490,3	3 793,1	3 585,2	2 928,8	0,9	0,8
Dovoz	tis. t	44,7	46,2	72,6	59,5	507,2	11,3	8,5
Domáca spotreba	tis. t	2 984,0	2 749,1	2 948,2	2 526,4	2 473,4	0,8	1,0
z toho potravinárska	tis. t	1 210,9	1 168,5	1 190,3	1 095,3	1 053,3	0,9	1,0
v % -nom vyjadrení	-	41	43	40	43	43	-	-
z toho krmna	tis. t	1 437,0	1 228,2	1 296,2	1 105,3	969,3	0,7	0,9
Vývoz	tis. t	210,7	162,2	367,2	1 070,6	1 455,1	6,9	1,4

ZDROJ: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

4. 2. 2 Bilancia pšenice na Slovensku

V porovnaní s minuloročnou úrodou sa produkcia pšenice v hospodárskom roku 2006/07 znížila o 265,2 tis. ton. Zberové plochy pšenice boli o 23,9 tis. ha menšie a priemerná hektárová úroda sa v porovnaní s hospodárskym rokom 2005/06 znížila o 0,46 ton. Vývoz pšenice v hospodárskom roku 2006/07 je v porovnaní s predchádzajúcim obdobím nižší o 44,8 tis. ton, napriek tomu má stúpajúci trend (pre porovnanie v hospodárskom roku 2002/03 predstavoval vývoz iba 35 tis. ton). Dovozy pšenice sa oproti predchádzajúcemu hospodárskemu roku zvýšil o 90,2 tis. ton. Spotreba pšenice na potravinárske účely z celkovej domácej spotreby predstavuje v hospodárskom roku 2006/07 42 %, pokles oproti predchádzajúcemu hospodárskemu roku je o 57,8 tis. ton. Index poklesu oševnej plochy pšenice osciluje okolo hodnoty 0,9. Krmná spotreba pšenice s ohľadom na stagnujúce stavy hospodárskych zvierat sa znížila o 102,9 tis. ton v porovnaní s hospodárskym rokom 2005/06.

Bilancia pšenice na Slovensku

(Balance of Wheat in Slovakia)

Tab. č. 5

Ukazovateľ	M. J.	Skutočnosť					Index (06/02)	Index (06/05)
		2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07		
Oševná plocha	tis. ha	406,1	308,4	369,4	375,8	350,9	0,9	0,9
Zberová plocha	tis. ha	405,8	306,9	367,8	373,0	349,1	0,9	0,9
Hektárová úroda	t/ha	3,83	3,03	4,80	4,31	3,85	1,0	0,9
Produkcia	tis. t	1 554,5	930,4	1 764,8	1 607,9	1 342,7	0,9	0,8
Dovoz	tis. t	23,4	2,4	55,3	46,4	136,6	5,8	2,9
Domáca spotreba	tis. t	1 530,8	1 115,6	1 357,8	1 314,2	1 140,3	0,7	0,9
z toho potravinárska	tis. t	585,0	539,5	530,2	538,1	480,3	0,8	0,9
v % -nom vyjadrení	-	38	48	39	41	42	-	-
z toho krmná	tis. t	730,0	408,9	560,0	555,1	452,2	0,6	0,8
Vývoz	tis. t	35,0	13,9	152,4	451,8	407,0	11,6	0,9

ZDROJ: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

4. 2. 3 Bilancia jačmeňa na Slovensku

Produkcija sa v hospodárskom roku 2006/07 znížila o 97,5 tis. ton v porovnaní s predchádzajúcim pestovateľským obdobím. Zberové plochy klesli o 19,7 tis. ha a priemerný hektárový výnos sa znížil o 0,14 ton. Úrody vykazujú výrazne vyššie rozdiely medzi jednotlivými rokmi, ktoré môžu byť spôsobené aj výkyvom počasia (suchom). Využitie jačmeňa na kŕmne účely má výrazne klesajúcu tendenciu, čo je spôsobené výrazným znižovaním stavov hospodárskych zvierat, najmä chovu ošípaných a hovädzieho dobytká. Index poklesu oproti hospodárskemu roku 2002/03 predstavuje hodnotu 0,6.

Bilancia jačmeňa na Slovensku

(Balance of Barley in Slovakia)

Tab. č. 6

Ukazovateľ	M. J.	Skutočnosť					Index (06/02)	Index (06/05)
		2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07		
Osevná plocha	tis. ha	196,1	269,7	223,6	206,0	185,2	0,9	0,9
Zberová plocha	tis. ha	194,7	269,3	222,0	204,2	184,5	0,9	0,9
Hektárová úroda	t/ha	3,57	2,99	4,13	3,62	3,48	1,0	1,0
Produkcija	tis. t	695,0	804,2	915,9	739,3	641,8	0,9	0,9
Dovoz	tis. t	14,7	38,0	2,4	1,5	113,3	7,7	75,5
Domáca spotreba	tis. t	659,8	815,2	741,0	543,9	562,7	0,9	1,0
z toho potravinárska	tis. t	342,3	371,0	369,1	327,0	331,5	1,0	1,0
v % -nom vyjadrení	-	52	46	50	60	59	-	-
z toho kŕmna	tis. t	270,5	357,0	273,3	156,1	156,2	0,6	1,0
Vývoz	tis. t	8,2	81,7	117,0	212,4	247,7	30,2	1,2

ZDROJ: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

4. 2. 4 Bilancia kukurice na zrno na Slovensku

V porovnaní s predchádzajúcim rokom osevná plocha kukurice na zrno sa výrazne nezmenila, vo všeobecnosti osciluje okolo hodnoty o 150 tis. ton. Zberové plochy sa zmenšili len o 3,1 tis. ha, ale priemerná hektárová úroda poklesla o 1,42 ton. V aktuálnom hospodárskom roku bolo zaznamenané zvýšenie potravinárskej spotreby kukurice o 16,9 tis. ton a kŕmnej o 13,3 tis. ton. Napriek vyššej hodnote spotreby kŕmnej kukurice oproti predchádzajúcemu hospodárskemu roku 2005/06 (289 tis. ton), môžeme konštatovať, že vo

všeobecnosti má plodina oproti hospodárskom roku 2002/03 (353,2 tis. ton) výrazne klesajúcu tendenciu, čo je spôsobené výrazným znižovaním stavov hospodárskych zvierat. Vývoz kukurice na zrno v hospodárskom roku 2006/07 vzrástol o 434,3 tis. ton oproti hospodárskemu roku 2005/06.

Bilancia kukurice na zrno na Slovensku

(Balance of Maize in Slovakia)

Tab. č. 7

Ukazovateľ	M. J.	Skutočnosť					Index (06/02)	Index (06/05)
		2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07		
Osevná plocha	tis. ha	138,4	150,1	147,0	152,5	152,6	1,1	1,0
Zberová plocha	tis. ha	140,4	146,3	147,8	154,1	151,0	1,1	1,0
Hektárová úroda	t/ha	5,37	4,12	5,83	6,97	5,55	1,0	0,8
Produkcia	tis. t	753,8	601,4	862,4	1 074,0	838,3	1,1	0,8
Dovoz	tis. t	6,2	5,1	12,2	9,9	229,4	37,0	23,2
Domáca spotreba	tis. t	630,9	653,9	667,3	493,1	645,5	1,0	1,3
z toho potravinárska	tis. t	227,8	200,0	226,6	189,8	206,7	0,9	1,1
v % -nom vyjadrení	-	36	31	34	38	32	-	-
z toho krmna	tis. t	353,2	379,1	366,4	275,7	289,0	0,8	1,0
Vývoz	tis. t	137,7	57,5	87,5	353,7	788,0	5,7	2,2

ZDROJ: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

4. 3. Vývoj priemerných realizačných cien v Sk za tonu

S ekonomikou výroby agrokomodít úzko súvisí aj vývoj ich realizačných cien alebo inak povedané cena výrobcov. Úroveň cien výrobcov agrokomodít na vnútornom a zahraničnom trhu nám umožňuje analyzovať konkurencieschopnosť daných komodít na svetových trhoch a možnosti presadenia sa na nich. Realizačná cena výrobcov agrokomodít je ovplyvnená okrem iného trhovými cenami ako domácimi, tak i zahraničnými, vývojom vlastných nákladov a stavom zásob. Počas sledovaného obdobia nemalou mierou ovplyvňoval svojimi zásahmi i štát trhovú cenu jednotlivých obilnín. Vývoj priemerných realizačných cien sledovaných komodít v Sk za jednotku (t) za skúmané obdobie demonštruje aj graf č. 1, ktorý je uvedený v prílohe.

Priemerné realizačné ceny sledovaných komodít v Sk za jednotku (t)

Tab. č. 8

Ukazovateľ	r. 2003	r. 2004	r. 2005	r. 2006	Index (2006/2003)
Pšenica	4 099	4 092	3 315	3 688	0,90
Raž	4 005	3 706	2 743	4 698	1,17
Jačmeň	4 639	4 394	3 643	4 167	0,90
Ovos	4 384	4 172	3 466	4 100	0,94
Kukurica na zrno	4 130	4 311	3 379	3 706	0,90
Ostatné obilniny	7 957	5 743	7 333	3 780	0,48

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Na cenový vývoj hodnotených komodít mal výrazný dopad rok 2004, kedy SR vstúpila do Európskej únie a tým pádom sa náš trh otvoril k cenám trhu Európskej únie.

4. 4 Vývoj vlastných nákladov

V nasledujúcej kapitole sa zaoberáme zmenou štruktúry jednotlivých nákladových položiek počas skúmaného 4-ročného obdobia (rok 2003 – 2006) na celkových vlastných nákladoch na 1 ha pri jednotlivých vybraných komoditách – pri pšenici, jačmeni a kukurica na zrno. Východiskové údaje sme čerpali z publikácie Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v Slovenskej republike za jednotlivé roky vydanou Výskumným ústavom ekonomiky potravinárstva a poľnohospodárstva v Bratislave. Publikácie poskytujú údaje zo zisťovania nákladovosti poľnohospodárskych výrobkov (skutočné kalkulácie) v rámci vybraného súboru Slovenskej republiky. Výskumný ústav ekonomiky potravinárstva a poľnohospodárstva vykazuje náklady na 1ha.

Vývoj vlastných nákladov celkom na 1ha v rokoch 2003 - 2006 (Sk. ha⁻¹)

PŠENICA

Tab. č. 9

Ukazovateľ	Skúmané obdobie				Index (2006/2003)
	r. 2003	r. 2004	r. 2005	r. 2006	
Osivá - sadivá nakúpené	1 512	1 361	1 401	1 481	0,98
Osivá - sadivá vyrobené	467	376	391	380	0,81
Hnojivá nakúpené	2 661	2 375	2 737	2 836	1,07
Hnojivá vyrobené	612	728	627	781	1,28
Mzdy a odmeny	417	377	297	445	1,07
Sociálne náklady	83	66	51	84	1,01
Opravy a udržiavanie	152	144	152	179	1,18
Priame náklady spolu	14 806	15 416	15 394	16 372	1,11
Réžia výrobná	1 608	2 045	1 941	1 968	1,22
Réžia správna	1 188	1 368	1 350	1 595	1,34
VN celkom na ha	17 602	18 829	18 685	19 935	1,13
VN hl. výrobku na ha	16 992	18 113	18 090	19 124	1,13
Výnosy na ha	16 696	24 450	20 900	21 342	1,28
Dotácia na ha spolu	1 744	3 983	4 750	5 905	3,39
Výnosy na ha hl. výrobku	16 218	23 648	20 410	18 611	1,15
Počet podnikov	101	103	97	88	0,87

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Pri hodnotení vývoja vlastných nákladov podľa kalkulačného vzorca za jednotlivé roky môžeme skonštatovať, že najvyšší rast medzi rokmi 2003 – 2006 bol pri dotáciách na ha, kde index dosiahol hodnotu 3,39.

Najvyšší pokles dosiahli osivá – sadivá vyrobené za nami hodnotené obdobie (index 0,81). Priame náklady spolu dosiahli index 1,11, vlastné náklady celkom na 1 ha dosiahli index 1,13. Výnosy na ha hlavného výrobku v roku 2006 klesli o 1799 Sk. ha⁻¹ oproti predchádzajúcemu roku 2005. Výrazne poklesli dotácie, ktoré dosiahli index poklesu 1,10, tak ako uvádzame v tabuľke č. 9.

Vývoj vlastných nákladov celkom na 1ha v rokoch 2003 - 2006 (Sk. ha⁻¹)

JÄČMENĚ

Tab. ě. 10

UkazovateĻ	Skúmané obdobie				Index (2006/2003)
	r. 2003	r. 2004	r. 2005	r. 2006	
Osivá - sadivá nakúpené	1 597	1 620	1 501	1 730	1,08
Osivá - sadivá vyrobené	324	268	303	245	0,76
Hnojivá nakúpené	1 557	1 358	1 575	1 792	1,15
Hnojivá vyrobené	519	538	564	738	1,42
Mzdy a odmeny	366	397	336	465	1,27
Sociálne náklady	78	77	60	111	1,42
Opravy a udržiavanie	127	149	148	131	1,03
Priame náklady spolu	12 157	13 338	13 144	14 770	1,21
Réžia výrobná	1 553	1 791	1 785	2 069	1,33
Réžia správna	1 152	1 395	1 407	1 566	1,36
VN celkom na ha	14 862	16 524	16 336	18 405	1,24
VN hl. výrobku na ha	14 377	15 925	15 781	17 624	1,23
Výnosy na ha	16 507	23 728	19 490	18 141	1,10
Dotácia na ha spolu	1 304	4 231	4 267	5 345	4,09
Výnosy na ha hl. výrobku	15 491	22 727	18 487	17 140	1,11
Počet podnikov	99	97	92	78	0,79

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Pri hodnotení vývoja vlastných nákladov podľa kalkulačného vzorca za jednotlivé roky u jačmeňa môžeme skonštatovať najvyšší rast v rozpätí rokov 2003 – 2006 dosiahli sociálne náklady a hnojivá vyrobené s hodnotou indexu 1,42. Najvyšší pokles dosiahli osivá – sadivá vyrobené s hodnotou indexu 0,76. Priame náklady spolu dosiahli index 1,21, vlastné náklady celkom na 1 ha index 1,24. VN na hl. výrobku na ha dosiahli index 1,23 a výnosy na ha hl. výrobku dosiahli 1,11. Počet podnikov pestujúcich komoditu jačmeň v roku 2006 klesol o 21 oproti roku 2003. Dotácie na ha spolu dosiahli index 4,09.

Vývoj vlastných nákladov celkom na 1ha v rokoch 2003 - 2006 (Sk. ha⁻¹)

KUKURICA NA ZRNO

Tab. č. 11

Ukazovateľ	Skúmané obdobie				Index (2006/2003)
	r. 2003	r. 2004	r. 2005	r. 2006	
Osivá - sadivá nakúpené	2 912	3 362	3 511	3 608	1,24
Osivá - sadivá vyrobené	10	63	23	301	30,10
Hnojivá nakúpené	2 085	2 219	2 461	2 235	1,07
Hnojivá vyrobené	764	773	722	944	1,24
Mzdy a odmeny	320	271	375	424	1,33
Sociálne náklady	54	42	66	74	1,37
Opravy a udržiavanie	231	142	382	225	0,97
Priame náklady spolu	16 886	19 609	21 065	19 608	1,16
Réžia výrobná	1 700	2 216	2 408	2 261	1,33
Réžia správna	1 199	1 515	1 451	1 875	1,56
VN celkom na ha	19 785	23 340	24 924	23 653	1,20
VN hl. výrobku na ha	19 312	23 262	24 836	23 473	1,22
Výnosy na ha	19 285	29 095	30 097	24 854	1,29
Dotácia na ha spolu	1 441	4 181	4 252	6 506	4,51
Výnosy na ha hl. výrobku	18 794	29 018	30 011	24 713	1,31
Počet podnikov	72	67	61	52	0,72

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

V tabuľke č. 11 pri hodnotení vývoja vlastných nákladov podľa kalkulačného vzorca za jednotlivé roky u kukurici na zrno môžeme skonštatovať, že najvyšší rast v rozpätí rokov 2003 – 2006 bol pri osivách – sadivách vyrobených, s hodnotou indexu 30,10.

Najvyšší pokles bol vykázaný pri opravách a udržiavaní, s hodnotou indexu 0,97 a pri počte podnikov s hodnotou indexu poklesu 0,72. Index v prípade priamych nákladov spolu dosiahol hodnotu 1,16 a index vlastných nákladov celkom na ha dosiahol hodnotu 1,20. Dotácie na ha hlavného výrobku tak ako pri všetkých ostatných skúmaných komoditách má stúpajúcu tendenciu, hodnota indexu predstavuje 4,51 (2006/2003).

4. 5 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno

Ukazovatele rentability vyjadrujú výnosnosť podnikových aktivít a hovoríme im aj pomerné ukazovatele. Rentabilita výrobkov a služieb vyjadruje rozdiel medzi realizačnou (trhovou) cenou a úplnými vlastnými nákladmi na ich výrobu. Určitý výkon je rentabilný vtedy, ak dosiahnuté tržby sú vyššie ako celkové náklady vynaložené na výrobok (službu). Ak realizačná cena jednotky produkcie je nižšia ako vynaložené náklady vzniká strata. Pri posudzovaní úrovne rentability sme počítali nákladovú rentabilitu bez implementácií dotácií.

V ďalších častiach bakalárskej práce sa porovnávajú vzťahy medzi úrodou, nákladmi, realizačnou cenou a dotáciami. Ide o určenie minimálnej úrody, minimálnej realizačnej ceny a maximálnych vlastných nákladov, aby výroba bola rentabilná v hodnotených rokoch. Uvedené tri ukazovatele sa vypočítali bez dotácií a s dotáciami. Cieľom je výpočet bodu zvratu pestovania jednotlivých komodít. Na základe tohto výpočtu môžeme rozlišovať mieru rizika a najmä kritické hodnoty parametrov. Tieto hodnoty uvádzame a vyhodnocujeme. Čím viac sa vypočítané hodnoty približujú ku kritickým hodnotám, tým je väčšie riziko pestovania vybraných komodít. Bod zvratu je bod, pri ktorom sa výnosy vyrovnávajú s celkovými nákladmi. Bod zvratu má rôzne modifikácie. V bakalárskej práci je bod zvratu odvodený z celkových nákladov (TC), dosiahnutej úrody (U), realizačnej ceny (RC) a dotácií poskytovaných štátom.

4. 5. 1 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice za rok 2003

Zisk, resp. strata pri hodnotených komoditách sa vypočítala ako rozdiel tržieb a celkových nákladov na 1 ha, pričom celkové tržby predstavujú súčin úrody za 1 ha a ceny komodity jednej tony.

Uvedené ekonomické výsledky sú bez implementácie dotácií. Najvyššia efektívnosť nákladov u hodnotených komodít v roku 2003 dosiahla u jačmeňa, keď na 1,- Sk vloženú do výroby sa vo forme tržieb vrátilo 1,05 Sk. V rentabilite nákladov to znamená, že na 1,- Sk vloženú do výroby získavame 0,05 Sk. Ak hodnotíme rok 2003, tak zápornú rentabilitu výroby dosiahli pšenica a kukurica. Ich hodnoty uvádzame v tabuľke č. 12.

Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov za rok 2003

Tab. č. 12

Názov plodiny	Úroda v t na ha	Cena za t v Sk	Náklady na 1 ha v Sk	Tržby v Sk na 1ha	Efektívnosť nákladov Tržby/Náklady	Rentabilita nákladov
Pšenica	3,35	4 099	17 602	13 732	0,78	-0,22
Jačmeň	3,37	4 639	14 862	15 633	1,05	0,05
Kukurica	4,14	4 130	19 785	17 098	0,86	-0,14

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

4. 5. 2 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice za rok 2004

V roku 2004 boli všetky sledované komodity uvedené v tabuľke č. 13 ziskové. Najvyššiu efektívnosť nákladov u hodnotených komodít v roku 2005 dosiahla plodina kukurica, keď na 1,- Sk vloženú do výroby sa vo forme tržieb vrátilo 1,25 Sk. Taktiež aj najvyššiu rentabilitu nákladov dosiahla kukurica (0,25) a najnižšiu rentabilitu nákladov dosiahla pšenica (0,15).

Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov za rok 2004

Tab. č. 13

Názov plodiny	Úroda v t na ha	Cena za t v Sk	Náklady na 1 ha v Sk	Tržby v Sk na 1ha	Efektívnosť nákladov Tržby/Náklady	Rentabilita nákladov
Pšenica	5,30	4 092	18 829	21 688	1,15	0,15
Jačmeň	4,58	4 394	16 524	20 125	1,22	0,22
Kukurica	6,75	4 311	23 340	29 099	1,25	0,25

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

4. 5. 3 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice za rok 2005

Najvyššiu efektívnosť nákladov u hodnotených komodít v roku 2005 dosiahla plodina kukurice, keď na 1,- Sk vloženú do výroby sa vo forme tržieb vrátilo 1,07 Sk. Všetky ostatné komodity dosiahli zápornú rentabilitu nákladov, ich hodnoty sú uvedené v tabuľke č. 14.

Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov za rok 2005

Tab. č. 14

Názov plodiny	Úroda v t na ha	Cena za t v Sk	Náklady na 1 ha v Sk	Tržby v Sk na 1ha	Efektívnosť nákladov Tržby/Náklady	Rentabilita nákladov
Pšenica	4,70	3 315	18 685	15 581	0,83	-0,17
Jačmeň	4,00	3 643	16 336	14 572	0,89	-0,11
Kukurica	7,89	3 379	24 924	26 660	1,07	0,07

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

4. 5. 4 Ekonomika výroby pšenice, jačmeňa a kukurice za rok 2006

Najvyššia efektívnosť nákladov u hodnotených komodít sa v roku 2006 dosiahla u kukurice, keď na 1,- Sk vloženú do výroby sa vo forme tržieb vrátilo 0,90 Sk. Ak hodnotíme rok 2006, tak zápornú rentabilitu výroby dosiahli všetky komodity. Najvyššia záporná rentabilita nákladov bola vypočítaná u pšenice (-0,19). Ich hodnoty uvádzame v tabuľke č. 15.

Vývoj vybraných výrobnno-ekonomických ukazovateľov za rok 2006

Tab. č. 15

Názov plodiny	Úroda v t na ha	Cena za t v Sk	Náklady na 1 ha v Sk	Tržby v Sk na 1ha	Efektívnosť nákladov Tržby/Náklady	Rentabilita nákladov
Pšenica	4,38	3 688	19 935	16 153	0,81	-0,19
Jačmeň	3,71	4 167	18 405	15 460	0,84	-0,16
Kukurica	5,72	3 706	23 653	21 198	0,90	-0,10

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

4. 6 Analýza ekonomiky výroby vybraných plodín z hľadiska výrobnomoekonomických možností pestovania v sledovanom období

Analýza pšenice za rok 2005

Komodita pšenica vstupovala do výpočtu s nasledovnými ekonomickými a výrobnými hodnotami

Tab. č. 16

Vstupné údaje			Výstupné (vypočítané) údaje			
	M. J.	Hodnota		M. J.	Bez dotácií	S dotáciami
Úroda plodiny	t. ha ⁻¹	4,70	Výnos (úroda*tržba)	Sk. ha ⁻¹	15 581	20 331
Realizačná cena	Sk. t ⁻¹	3 315	VH (zisk/strata)	Sk. ha ⁻¹	-3 105	1 646
Vlastné náklady	Sk. ha ⁻¹	18 685	Rentabilita nákladov	Sk	-0,17	0,09
Dotácie spolu	Sk. ha ⁻¹	4 750				
A. Bod zvratu úrody z 1 ha v roku 2005						
					Bez dotácií	S dotáciami
Minimálna vypočítaná úroda pšenice:					5,64	4,20
Dosiahnutá úroda pšenice:					4,70	
Rozdiel:					-0,94	0,50

ZÁVER:

Z dôvodu, že v roku 2005 neprekročila úroda pšenice vypočítanú hodnotu minimálnej úrody 5,64 t. ha⁻¹, plodina bola stratová. S poskytnutými dotáciami predstavovala minimálne vypočítaná úroda 4,20 t. ha⁻¹, ktorá bola dosiahnutá, teda plodina bola zisková. Hore uvedený výpočet bol zrealizovaný pri dosiahnutej realizačnej cene 3 315 Sk. t⁻¹ a skutočných nákladoch 18 685 Sk. ha⁻¹.

B. Bod zvratu realizačnej ceny (RC) pšenice v roku 2005			
		Bez dotácií	S dotáciami
Minimálna vypočítaná RC:		3 976	2 965
Realizačná cena (RC):		3 315	
Rozdiel:		-661	350

ZÁVER:

Realizačná cena pšenice v roku 2005 nedosiahla vypočítanú hodnotu minimálnej realizačnej ceny 3 976 Sk. t⁻¹ bez dotácií, teda bola stratová. S dotáciou bola komodita pšenice zisková (minimálne vypočítaná realizačná cena s dotáciami bola 2 965 Sk. t⁻¹).

C. Bod zvratu vlastných nákladov (VN) na pšenicu v roku 2005			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Maximálne vypočítané náklady:	15 581	20 331	Sk. ha ⁻¹
Skutočné náklady:	18 685		Sk. ha ⁻¹
Rozdiel:	-3 105	1 646	Sk. ha ⁻¹

ZÁVER:

Náklady na výrobu pšenice v roku 2005 prekročili vypočítanú hodnotu maximálnych nákladov 15 581 Sk. ha⁻¹ bez dotácií, tým pádom sa stala plodina v danom roku zo ziskovej stratovou. S poskytnutou dotáciou boli tieto náklady stanovené v maximálnej výške 20 331 Sk. ha⁻¹, tieto náklady sa neprekročili, teda plodina s dotáciou bola zisková. Skutočná úroda predstavovala 4,70 t. ha⁻¹ a dosiahnutá realizačná cena 3 315 Sk. t⁻¹.

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Analýza jačmeňa za rok 2005

Komodita jačmeň vstupovala do výpočtu s nasledovnými ekonomickými a výrobnými hodnotami

Tab. č. 17

Vstupné údaje			Výstupné (vypočítané) údaje			
	M. J.	Hodnota		M. J.	Bez dotácií	S dotáciami
Úroda plodiny	t. ha ⁻¹	4,00	Výnos (úroda*tržba)	Sk. ha ⁻¹	14 572	18 839
Realizačná cena	Sk. t ⁻¹	3 643	VH (zisk/strata)	Sk. ha ⁻¹	-1 764	2 503
Vlastné náklady	Sk. ha ⁻¹	16 336	Rentabilita nákladov	Sk	-0,11	0,15
Dotácie spolu	Sk. ha ⁻¹	4 267				
A. Bod zvratu úrody z 1 ha v roku 2005						
			Bez dotácií	S dotáciami	M. J.	
Minimálna vypočítaná úroda jačmeňa:			4,48	3,31	t. ha ⁻¹	
Dosiahnutá úroda jačmeňa:			4,00		t. ha ⁻¹	
Rozdiel:			-0,48	0,69	t. ha ⁻¹	

ZÁVER:

Z dôvodu, že v roku 2005 nedosiahla úroda jačmeňa vypočítanú hodnotu minimálnej úrody 4,48 t. ha⁻¹, plodina bola stratová. Avšak s poskytnutými dotáciami predstavovala minimálne vypočítaná úroda 3,31 t. ha⁻¹, ktorá bola dosiahnutá, teda plodina bola zisková. Hore uvedený výpočet bol zrealizovaný pri dosiahnutej realizačnej cene 3 643 Sk. t⁻¹ a skutočných nákladoch 16 336 Sk. ha⁻¹.

B. Bod zvratu realizačnej ceny (RC) jačmeňa v roku 2005			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná RC:	4 084	3 017	Sk. t ⁻¹
Realizačná cena (RC):	3 643		Sk. t ⁻¹
Rozdiel:	-441	626	Sk. t ⁻¹

ZÁVER:

Realizačná cena jačmeňa v roku 2005 nedosiahla vypočítanú hodnotu minimálnej realizačnej ceny 4 084 Sk. t⁻¹, preto sa stala zo ziskovej stratovou. Avšak s poskytnutými dotáciami predstavovala minimálne vypočítaná realizačná cena jačmeňa 3 017 Sk. t⁻¹, teda plodina bola zisková. Tento výpočet bol zrealizovaný pri skutočných nákladoch 16 336 Sk. ha⁻¹ a skutočnej úrode 4,00 t. ha⁻¹.

C. Bod zvratu vlastných nákladov (VN) na jačmeň v roku 2005			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Maximálne vypočítané náklady:	14 572	18 839	Sk. ha ⁻¹
Skutočné náklady:	16 336		Sk. ha ⁻¹
Rozdiel:	-1 764	2 503	Sk. ha ⁻¹

ZÁVER:

Náklady na výrobu jačmeňa v roku 2005 prekročili vypočítanú hodnotu maximálnych nákladov 14 572 Sk. ha⁻¹, plodina sa stala stratovou. S poskytnutými dotáciami predstavovali minimálne vypočítané náklady na výrobu jačmeňa 18 839 Sk. ha⁻¹, čo nebolo prekročené, teda plodina s dotáciou bola zisková. Skutočná úroda predstavovala 4,00 t. ha⁻¹ a dosiahnutá realizačná cena 3 643 Sk. t⁻¹.

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Analýza kukurice na zrno za rok 2005

Komodita kukurica na zrno vstupovala do výpočtu s nasledovnými ekonomickými a výrobnými hodnotami

Tab. č. 18

Vstupné údaje			Výstupné (vypočítané) údaje			
	M. J.	Hodnota		M. J.	Bez dotácií	S dotáciami
Úroda plodiny	t. ha ⁻¹	7,89	Výnos (úroda*tržba)	Sk. ha ⁻¹	26 660	30 912
Realizačná cena	Sk. t ⁻¹	3 379	VH (zisk/strata)	Sk. ha ⁻¹	1 736	5 988
Vlastné náklady	Sk. ha ⁻¹	24 924	Rentabilita nákladov	Sk	0,07	0,24
Dotácie spolu	Sk. ha ⁻¹	4 252				

A. Bod zvratu úrody z 1 ha v roku 2005			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná úroda jačmeňa:	7,38	6,12	t. ha ⁻¹
Dosiahnutá úroda jačmeňa:	7,89		t. ha ⁻¹
Rozdiel:	0,51	1,77	t. ha ⁻¹

ZÁVER:

Z dôvodu, že v roku 2005 navýšila úroda kukurice na zrno vypočítanú hodnotu minimálnej úrody 7,38 t. ha⁻¹, (s dotáciami 6,12 t. ha⁻¹), plodina bola zisková. Hore uvedený výpočet bol zrealizovaný pri dosiahnutej realizačnej cene 3 379 Sk. t⁻¹ a skutočných nákladoch 24 924 Sk. ha⁻¹.

B. Bod zvratu realizačnej ceny (RC) kukurice na zrno v roku 2005			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná RC:	3 159	2 620	Sk. t ⁻¹
Realizačná cena (RC):	3 379		Sk. t ⁻¹
Rozdiel:	220	759	Sk. t ⁻¹

ZÁVER:

Realizačná cena kukurice na zrno v roku 2005 prekročila vypočítanú hodnotu minimálnej realizačnej ceny 3 159 Sk. t⁻¹, (s dotáciami 2 620 Sk. t⁻¹), preto bola zisková. Tento výpočet bol zrealizovaný pri skutočných nákladoch 24 924 Sk. ha⁻¹ a skutočnej úrode 7,89 t. ha⁻¹.

C. Bod zvratu vlastných nákladov (VN) na kukuricu na zrno v roku 2005			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Maximálne vypočítané náklady:	26 660	30 912	Sk. ha ⁻¹
Skutočné náklady:	24 924		Sk. ha ⁻¹
Rozdiel:	1 736	5 988	Sk. ha ⁻¹

ZÁVER:

Náklady na výrobu kukurice na zrno v roku 2005 neprekročili vypočítanú hodnotu maximálnych nákladov 26 660 Sk. ha⁻¹, (s dotáciami 30 912 Sk. ha⁻¹), plodina sa stala ziskovou. Skutočná úroda predstavovala 7,89 t. ha⁻¹ a dosiahnutá realizačná cena 3 379 Sk. t⁻¹.

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Analýza pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno za rok 2006

Analýza pšenice za rok 2006

Komodita pšenica vstupovala do výpočtu s nasledovnými ekonomickými a výrobnými hodnotami

Tab. č. 19

Vstupné údaje			Výstupné (vypočítané) údaje				
	M. J.	Hodnota		M. J.	Bez dotácií	S dotáciami	
Úroda plodiny	t. ha ⁻¹	4,38	Výnos (úroda*tržba)	Sk. ha ⁻¹	16 153	22 058	
Realizačná cena	Sk. t ⁻¹	3 688	VH (zisk/strata)	Sk. ha ⁻¹	-3 782	2 128	
Vlastné náklady	Sk. ha ⁻¹	19 935	Rentabilita nákladov	Sk	-0,19	0,11	
Dotácie spolu	Sk. ha ⁻¹	5 905					
A. Bod zvratu úrody z 1 ha v roku 2006							
					Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná úroda pšenice:					5,41	3,80	t. ha ⁻¹
Dosiahnutá úroda pšenice:					4,38		t. ha ⁻¹
Rozdiel:					-1,03	0,58	t. ha ⁻¹

ZÁVER:

Z dôvodu, že v roku 2006 neprekročila úroda pšenice vypočítanú hodnotu minimálnej úrody 5,41 t. ha⁻¹, plodina bola stratová. S poskytnutými dotáciami predstavovala minimálne vypočítaná úroda 3,80 t. ha⁻¹, ktorá bola dosiahnutá, teda plodina bola zisková. Hore uvedený výpočet bol zrealizovaný pri dosiahnutej realizačnej cene 3 688 Sk. t⁻¹ a skutočných nákladoch 19 935 Sk. ha⁻¹.

B. Bod zvratu realizačnej ceny (RC) pšenice v roku 2006				
		Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná RC:		4 551	3 203	Sk. t ⁻¹
Realizačná cena (RC):		3 688		Sk. t ⁻¹
Rozdiel:		-863	485	Sk. t ⁻¹

ZÁVER:

Realizačná cena pšenice v roku 2006 nedosiahla vypočítanú hodnotu minimálnej realizačnej ceny 4 551 Sk. t⁻¹ bez dotácií, teda plodina bola stratová. S dotáciou bola komodita pšenice zisková (minimálne vypočítaná realizačná cena s dotáciami bola 3 203 Sk. t⁻¹). Tento výpočet bol zrealizovaný pri skutočných nákladoch 19 935 Sk. ha⁻¹ a skutočnej úrode 4,38 t. ha⁻¹.

C. Bod zvratu vlastných nákladov (VN) na pšenicu v roku 2006			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Maximálne vypočítané náklady:	16 153	22 058	Sk. ha ⁻¹
Skutočné náklady:	19 935		Sk. ha ⁻¹
Rozdiel:	-3 782	2 123	Sk. ha ⁻¹

ZÁVER:

Náklady na výrobu pšenice v roku 2006 prekročili vypočítanú hodnotu maximálnych nákladov 16 153 Sk. ha⁻¹, bez dotácií, tým pádom sa stala plodina v danom roku zo ziskovej stratovou. S poskytnutou dotáciou boli tieto náklady stanovené v maximálnej výške 22 058 Sk. ha⁻¹, čo sa neprekročilo, teda plodina s dotáciou bola zisková. Skutočná úroda predstavovala 4,38 t. ha⁻¹ a dosiahnutá realizačná cena 3 688 Sk. t⁻¹.

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Analýza jačmeňa za rok 2006

Komodita jačmeň vstupovala do výpočtu s nasledovnými ekonomickými a výrobnými hodnotami

Tab. č. 20

Vstupné údaje			Výstupné (vypočítané) údaje			
	M. J.	Hodnota		M. J.	Bez dotácií	S dotáciami
Úroda plodiny	t. ha ⁻¹	3,71	Výnos (úroda*tržba)	Sk. ha ⁻¹	15 460	20 805
Realizačná cena	Sk. t ⁻¹	4 167	VH (zisk/strata)	Sk. ha ⁻¹	-2 945	2 400
Vlastné náklady	Sk. ha ⁻¹	18 405	Rentabilita nákladov	Sk	-0,16	0,13
Dotácie spolu	Sk. ha ⁻¹	5 345				
A. Bod zvratu úrody z 1 ha v roku 2006						
				Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná úroda jačmeňa:				4,42	3,13	t. ha ⁻¹
Dosiahnutá úroda jačmeňa:				3,71		t. ha ⁻¹
Rozdiel:				-0,71	0,58	t. ha ⁻¹

ZÁVER:

Z dôvodu, že v roku 2006 nedosiahla úroda jačmeňa vypočítanú hodnotu minimálnej úrody 4,42 t. ha⁻¹, plodina bola stratová. Taktiež s poskytnutými dotáciami predstavovala minimálne vypočítaná úroda 3,13 t. ha⁻¹, ktorá bola dosiahnutá, teda plodina bola zisková. Hore uvedený výpočet bol zrealizovaný pri dosiahnutej realizačnej cene 4 167 Sk. t⁻¹ a skutočných nákladoch 18 405 Sk. ha⁻¹.

B. Bod zvratu realizačnej ceny (RC) jačmeňa v roku 2006			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná RC:	4 961	3 520	Sk. t ⁻¹
Realizačná cena (RC):	4 167		Sk. t ⁻¹
Rozdiel:	-794	647	Sk. t ⁻¹

ZÁVER:

Realizačná cena jačmeňa v roku 2006 nedosiahla vypočítanú hodnotu minimálnej realizačnej ceny 4 961 Sk. t⁻¹, preto sa stala zo ziskovej stratovou. Taktiež s poskytnutými dotáciami predstavovala minimálne vypočítaná realizačná cena jačmeňa 3 520 Sk. t⁻¹, táto hodnota bola dosiahnutá, teda plodina bola zisková. Tento výpočet bol zrealizovaný pri skutočných nákladoch 18 405 Sk. ha⁻¹ a skutočnej úrode 3,71 t. ha⁻¹.

C. Bod zvratu vlastných nákladov (VN) na jačmeň v roku 2006			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Maximálne vypočítané náklady:	15 460	20 805	Sk. ha ⁻¹
Skutočné náklady:	18 405		Sk. ha ⁻¹
Rozdiel:	-2 945	2 400	Sk. ha ⁻¹

ZÁVER:

Náklady na výrobu jačmeňa v roku 2006 prekročili vypočítanú hodnotu maximálnych nákladov 15 460 Sk. ha⁻¹, plodina sa stala stratovou. S poskytnutými dotáciami predstavovali maximálne vypočítané náklady na výrobu jačmeňa 20 805 Sk. ha⁻¹, táto hodnota nebola prekročená, teda plodina s dotáciou bola zisková. Skutočná úroda predstavovala 3,71 t. ha⁻¹ a dosiahnutá realizačná cena 4 167 Sk. t⁻¹.

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Analýza kukurice na zrno za rok 2006

Komodita kukurica na zrno vstupovala do výpočtu s nasledovnými ekonomickými a výrobnými hodnotami

Tab. č. 21

Vstupné údaje			Výstupné (vypočítané) údaje			
	M. J.	Hodnota		M. J.	Bez dotácií	S dotáciami
Úroda plodiny	t. ha ⁻¹	5,72	Výnos (úroda*tržba)	Sk. ha ⁻¹	21 198	27 704
Realizačná cena	Sk. t ⁻¹	3 706	VH (zisk/strata)	Sk. ha ⁻¹	-2 455	4 051
Vlastné náklady	Sk. ha ⁻¹	23 653	Rentabilita nákladov	Sk	-0,10	0,17
Dotácie	Sk. ha ⁻¹	6 506				

A. Bod zvratu úrody z 1 ha v roku 2006			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná úroda jačmeňa:	6,38	4,63	t. ha ⁻¹
Dosiahnutá úroda jačmeňa:	5,72		t. ha ⁻¹
Rozdiel:	-0,66	1,09	t. ha ⁻¹

ZÁVER:

Z dôvodu, že v roku 2006 nedosiahla úroda kukurice na zrno vypočítanú hodnotu minimálnej úrody 6,38 t. ha⁻¹, (s dotáciami 4,63 t. ha⁻¹ bola plodina zisková), plodina bola stratová. Hore uvedený výpočet bol zrealizovaný pri dosiahnutej realizačnej cene 3 706 Sk. t⁻¹ a skutočných nákladoch 23 653 Sk. ha⁻¹.

B. Bod zvratu realizačnej ceny (RC) kukurice na zrno v roku 2006			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Minimálna vypočítaná RC:	4 135	2 998	Sk. t ⁻¹
Realizačná cena (RC):	3 706		Sk. t ⁻¹
Rozdiel:	-429	708	Sk. t ⁻¹

ZÁVER:

Realizačná cena kukurice na zrno v roku 2006 neprekročila vypočítanú hodnotu minimálnej realizačnej ceny 4 135 Sk. t⁻¹, (s dotáciami 2 998 Sk. t⁻¹ bola plodina zisková), preto bola plodina stratová. Tento výpočet bol zrealizovaný pri skutočných nákladoch 23 653 Sk. ha⁻¹ a skutočnej úrode 5,72 t. ha⁻¹.

C. Bod zvratu vlastných nákladov (VN) na kukuricu na zrno v roku 2006			
	Bez dotácií	S dotáciami	M. J.
Maximálne vypočítané náklady:	21 198	27 704	Sk. ha ⁻¹
Skutočné náklady:	23 653		Sk. ha ⁻¹
Rozdiel:	-2 455	4 051	Sk. ha ⁻¹

ZÁVER:

Náklady na výrobu kukurice na zrno v roku 2006 neprekročili vypočítanú hodnotu maximálnych nákladov s dotáciami 27 704 Sk. ha⁻¹, plodina sa stala ziskovou (bez dotácií bola plodina stratová). Skutočná úroda predstavovala 5,72 t. ha⁻¹ a dosiahnutá realizačná cena 3 706 Sk. t⁻¹.

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

5 ZÁVER A NÁVRH NA VYUŽITIE POZNATKOV

Obilniny v podmienkach agrárneho trhu SR možno zaradiť medzi významné komodity, ktoré majú najvyšší podiel v štruktúre osevu, keď podľa výrobných oblastí zabezpečujú od 40 % do 60 % ornej pôdy.

Pestovanie obilnín má v našich podmienkach, ako i Európskej únii najvýznamnejšie postavenie. Zdôvodňuje sa to tým, že obilniny majú široké hospodárske použitie vo výžive ľudí, ale i hospodárskych zvierat. V poslednom čase sa ich použitie rozširuje pre výrobu bioetanolu, ako alternatívneho zdroja energie.

V podmienkach SR máme pre obilniny trhový poriadok, ktorý bol prevzatý z legislatívy EÚ. Trhový poriadok pre obilniny je organizačná norma, ktorej cieľom je zabezpečenie potravinovej bezpečnosti pri výrobe obilia, ďalej dosiahnutie primeranej dôchodkovosti farmárov, pravidelného zásobovania trhu obilninami a výrobkami z obilnín za primerané ceny pre spotrebiteľa. Vstup Slovenska do EÚ sa prejavil predovšetkým v zmene podnikateľského prostredia. Vstup SR do EÚ ovplyvnil výrobnú štruktúru poľnohospodárstva len minimálne. Podstatný vplyv mal vstup na ekonomickú výkonnosť poľnohospodárstva, keď výrazne vzrástla podpora do poľnohospodárstva.

Cieľom bakalárskej práce bola analýza produkcie vybraných komodít obilnín, do ktorej sme zahrnuli analýzu vybraných ekonomických informácií o komoditách obilnín (pšenica, jačmeň, kukurica na zrno), ktoré sú rozhodujúcim obilninami pestovanými v podmienkach SR. Ďalším cieľom práce bolo analyzovať vybrané ekonomické ukazovatele a ich vzájomnú komparáciu podľa jednotlivých rokov 2003 až 2006 v SR. Podkladové údaje sa získali zo sekundárnych zdrojov ŠÚ SR, VÚEPP a MP SR. Pri spracovaní podkladových údajov sa použili metódy analýzy. Pre komparáciu nákladov, úrody, realizačnej ceny a dotácií sa použili simulačné metódy komparácie. Na základe štúdia literatúry sa v závere práce prezentujú námety a odporúčania.

Ďalej sa v práci analyzovali vlastné náklady podľa jednotlivých hodnotených rokov a komodít.

Pri analýze sme dospeli k nasledovným záverom:

Pšenica v priemerných podmienkach SR vykazuje za skúmané obdobie roky 2005 a 2006 z hľadiska rentability výroby najväčšiu stratovosť v porovnaní s jačmeňom a kukuricou na zrno. Bez dotácií vykazovala v každom roku stratu. S dotáciami sa uvedená strata výrazne znižuje, tak ako uvádzame v tabuľke č. 22 a grafe č. 7-10.

Jačmeň v priemerných podmienkach SR vykazuje za hodnotené roky 2005 a 2006 vyššiu rentabilitu nákladov v porovnaní s pšenicom avšak nižšiu rentabilitu nákladov v porovnaní s kukuricou na zrno. Naše tvrdenie demonštrujeme v tabuľke č. 22 a na grafe č. 11-14.

Kukurica v priemerných podmienkach SR vykazuje v hodnotenom období najvyššiu rentabilitu nákladov v porovnaní s pšenicom a jačmeňom. Kukurica ako jediná sledovaná komodita obilnín vykazuje v roku 2006 aj bez dotácií zisk. Z nasledovného záveru sme vychádzali z údajov v tabuľke č. 22 a z grafu č. 15-18.

V práci hodnotíme bod zvratu úrody, ktorý vyjadruje ekonomický stav pri ktorom sú uhradené všetky náklady a nie je dosiahnutý zisk ani strata. Čím väčšie množstvo produkcie je vyrobené nad bodom zvratu, tým väčší zisk v hodnotenom roku dosiahne a zároveň je hodnotená komodita menej ovplyvňovaná rizikovým faktorom – zmenou realizačnej ceny pri predaji. Čím je väčšie množstvo produkcie vyrobené pod bodom zvratu, tým väčšia strata bola dosiahnutá pri hodnotenej komodite v jednotlivých rokoch.

Z dosiahnutých výsledkov vyplýva, že úroda pšenice bez dotácií nedosiahla minimálny bod zvratu ani v jednom zo sledovaných období. Úroda pšenice s dotáciami naopak prevýšila minimálnu hodnotu bodu zvratu a teda plodina bola ziskovou.

Úroda jačmeňa bez dotácií na Slovensku v sledovanom období rokov 2005 a 2006 nedosiahla minimálnu hodnotu bodu zvratu, tým sa stala stratovou plodinou. Avšak úroda jačmeňa s dotáciami zaznamenala previs nad minimálnou hodnotou bodu zvratu, teda plodina bola ziskovou.

Hodnotená komodita kukurice na zrno ako jedna z rozhodujúcich komodít pestovaných na Slovensku vykazuje výborné výsledky pri hodnotení bodu zvratu aj bez dotácií (len rok 2005), keď záporný bod zvratu dosiahla jedine v roku 2006, čo mohlo byť spôsobené nepriaznivými klimatickými podmienkami.

Percentuálny prehľad poskytovaných dotácií k nákladom za vybrané komodity a hodnotené obdobie (2003 – 2006) je graficky znázornený v prílohe (Graf č. 7-18). V grafe č. 7-10 sú v percentuálnom vyjadrení znázornené poskytované dotácie k nákladom na pšenicu. V roku 2003 boli dotácie 9 % z hodnoty vlastných nákladov na 1 ha⁻¹ a výrazný nárast dotácií nastal v roku 2004 – po vstupe SR do štruktúr EÚ. Konkrétne tento nárast predstavoval až dvojnásobok poskytovaných dotácií oproti roku 2003. Od roku

2004 sa výška dotácií neustále zvyšuje. V roku 2006 bola najnižšia výška dotácií zaznamenaná pri kukurici na zrno.

Najvyšší pokles vývoja vlastných nákladov na 1 ha v prípade komodity pšenice dosiahli osivá – sadivá vyrobené za hodnotené obdobie (index 0,81). Priame náklady spolu dosiahli index 1,11, vlastné náklady celkom index 1,13. Výrazne vstúpili dotácie, ktoré dosiahli index 3,39.

Najvyšší pokles vývoja vlastných nákladov celkom na 1 ha v prípade jačmeňa dosiahli tiež osivá – sadivá vyrobené za hodnotené obdobie (index 0,76). Priame náklady spolu dosiahli index 1,21, vlastné náklady celkom na 1 ha index 1,24. Výrazne vstúpili dotácie po vstupe SR do EÚ a v roku 2006 dosiahli index 4,09.

Najvyšší pokles vývoja vlastných nákladov celkom na 1 ha pri pestovaní kukurice na zrno bol vykázaný u opráv a udržiavaní, taktiež aj pri počte podnikov (index 0,97 a 0,72). Index v prípade priamych nákladov spolu dosiahol hodnotu 1,16, vlastné náklady celkom na 1 ha dosiahli index 1,20. Výrazne vstúpili dotácie (index 4,51).

Z hľadiska rozsahu práce sme v jednotlivých rokoch nehodnotili vzťahy medzi výrobnými oblasťami, ktoré majú taktiež výrazný vplyv na ekonomiku výroby hodnotených komodít, ale sme hodnotili SR ako celok.

Na dosiahnutie cieľa bakalárskej práce boli použité viaceré metódy, ktoré sú podrobnejšie opísané v časti cieľ práce a metodika práce.

Na základe analýzy – pšenice, jačmeňa a kukurice, ako rozhodujúcich komodít RV v podmienkach SR môžeme konštatovať, že počas hodnoteného obdobia nemožno hovoriť o extenzívnom spôsobe pestovania daných komodít. Jednotlivé analyzované roky sa navzájom odlišujú od seba:

- dosiahnutými hektárovými úrodami,
- vynaloženými vlastnými nákladmi,
- realizačnými cenami a dotáciami.

NÁVRHY:

- ▶ rešpektovanie legislatívnych podmienok a ekonomických nástrojov štátu a EÚ,
- ▶ racionálne využitie častí obilnín pre ŽV,
- ▶ je potrebné zvážiť poskytovanie dotácií podľa výrobných oblastí tak, aby sa pre pestované obilniny zabezpečila ich ekonomická rentabilita,
- ▶ na úrovni vplyvu EÚ a štátu možno odporúčať pružnejšie poskytovanie finančných zdrojov na kvalitné založenie úrod,
- ▶ sústrediť sa na predaj na zahraničných trhoch z dôvodu rapídneho znižovania ŽV v štáte (SR),
- ▶ zníženie nepriamych nákladov a zvyšovania nákladov na intenzifikačné faktory,
- ▶ venovať väčšiu pozornosť plodinám, ktoré sú na hranici rentability, ale majú potenciál stať sa rentabilnými a vylúčiť nerentabilné plodiny,
- ▶ podľa možnosti zvýšiť osevné plochy plodín, ktoré sa dlhodobo javia ako vysoko rentabilné, ale pri dodržiavaní známych zásad pri striedaní plodín,
- ▶ efektívne využívať intenzifikačné faktory s cieľom dosiahnuť rastúci trend v pestovaní obilnín. Vynaložené prostriedky by mali zabezpečiť svoju návratnosť zvýšením hektárových úrod a kvality produkcie, ktorá sa prejaví vo výške tržieb,
- ▶ efektívne hospodáriť pri pestovaní obilnín, aby bola zabezpečená potravinová bezpečnosť obyvateľstva a tým zamedziť, aby sa určité sociálne skupiny štátu neocitla na potravinovej periférii krajiny.

Súčasný stav po vstupe do EÚ vytvára silný ekonomický tlak na pestovateľov, ktorí ak nedokážu úspešne ekonomicky vyrábať jednotlivé plodiny vo svojich výrobných podmienkach, tak znižujú ich plochy a nahrádzajú ich ekonomicky efektívnejšími – úspešnejšími plodinami.

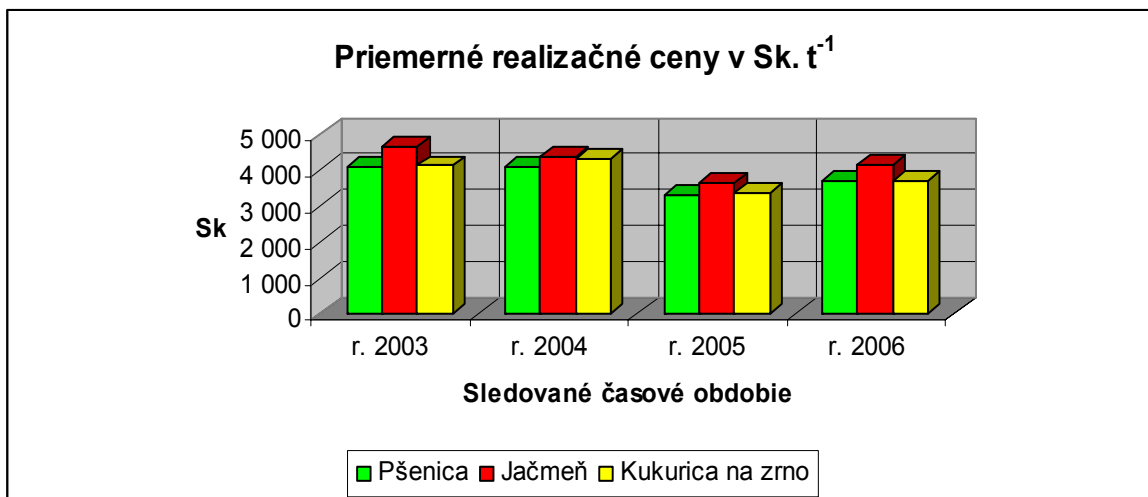
6 POUŽITÁ LITERATÚRA

1. **BEČVAŘOVÁ, V.** 2004. Podstata a ekonomické souvislosti formování agrobyznisu. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2004. s. 7, ISBN 80-7157-911-4
2. **BOREKOVÁ, B.** 2005. Ekonomika agroodvetví, prvé upravené vydanie, SPU, Nitra, 2005, 177 s., ISBN 80-8069-519-9
3. **KORCSOG, D.** 2004. Intenzifikácia pestovania a zvyšovania kvality obilnín – jediná cesta ku konkurencieschopnosti v podmienkach EÚ. In *Naše pole*, 2004. číslo 6/2004, s. 24
4. **KUBANKOVÁ, M. – BURIANOVÁ, V.** 2006. Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za rok 2005 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: VÚEPP, 2006. 64 s. ISBN 80-8058-142-7
5. **KUBANKOVÁ, M. – BURIANOVÁ, V.** 2005. Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za rok 2004 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: VÚEPP, 2005. 64 s. ISBN 80-8058-123-1
6. **KUBANKOVÁ, M. – BURIANOVÁ, V.** 2004. Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za rok 2003 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: VÚEPP, 2004. 64 s. ISBN 80-8058-173-8
7. **KUBANKOVÁ, M. – IZAKOVIČ, T.** 2004. Efektívnosť výrobných odvetví a jej prognóza v poľnohospodárstve v SR. In: *Ekonomika poľnohospodárstva IV*. Bratislava: VÚEPP, 2004, č. 4, s. 25-35, ISSN 1335-6186
8. **MASÁR, I.** 2005. Situačná a výhľadová správa – Obilniny. Bratislava: VÚEPP, 2005. 39 s. ISBN 80-8058-366-8
9. **Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky.** Prognóza a vízia vývoja slovenského poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva a vidieka – základný dokument (č.m. 1265/2008-100), <http://www.land.gov.sk/index.php?navID=100&id=657>
10. **MOULIS, P.** 2006. Odvetví zemédskej výroby a verejné statky. In: *Medzinárodné vedecké dni 2006: Zborník z vedeckej konferencie*. Nitra: SPU, 2006. s. 279.
11. **PAŠKA, E.** 2004. Manažment výroby. Nitra: SPU, 2004. s. 69, 70, 72. ISBN 80-8069-374-9
12. **POSPÍŠIL, R. – PAČUTA, V.** 2002. Základy rastlinnej výroby. Druhé nezmenené vydanie. Nitra: SPU, 2002. s. 71, 79. ISBN 80-7137-976-X
13. **Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2007 (zelená správa).** 2007 <http://www.land.gov.sk/> 1. časť, www.vuepp.sk/ZS/zs07.pdf

- 14. ŠIKULA, M.** 2003. Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie (9). Bratislava. 2003. Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky Slovenskej akadémie vied (USSE SAV)
- 15. ŠIMO, D.** 2006. Agrárny marketing. Nitra: SPU, 2006. s. 165. ISBN 80-8069-726-3
- 16. ŠIMO, D.** 2001. K vybraným problémom negociácie slovenského poľnohospodárstva do európskych štruktúr. In: *Konkurencieschopnosť vybraných komodít pred vstupom do EÚ*: Zborník vedeckých prác IV. Nitra: SPU, 2001. s. 8. ISBN 80-7137-967-0
- 17. Štatistický úrad Slovenskej republiky** www.statistics.sk.
- 18. THOMKA, I.** 2004. Racionalizačné opatrenia pri pestovaní obilnín. In: *Naše pole*, Bratislava: Združenie naše pole, 2004, č. 4, s. 19, ISSN 1335-2466
- 19. Úroveň slovenského poľnohospodárstva v číslach**, www.vuepp.sk/Uroven-SP06/
- 20. VOROŠČÁK, J.** 2006. Slovenské poľnohospodárstvo v rokoch 2001 – 2005. Bratislava: VÚEPP, 2006 www.vuepp.sk/sl-ph/slov-phos.pdf
- 21. Výhľad pre poľnohospodárstvo OECD-FAO: 2006-2015.** 2006. www.oecd.org/dataoecd/48/4/37191026.pdf, OECD 2006. ISBN-92-64-024611
- 22. Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva** <http://www.vuepp.sk>
- 23. ZOBORSKÝ, I. M.** 2006. Ekonomika poľnohospodárstva. Prvé upravené vydanie. Nitra: SPU, 2006. s. 281, 283, 285. ISBN 80-8069-758-2
- 24. ZOBORSKÝ, I. M.** 2001. Ekonomika poľnohospodárstva. Nitra: SPU, 2001. s. 35, 154. ISBN 80-7137-941-7

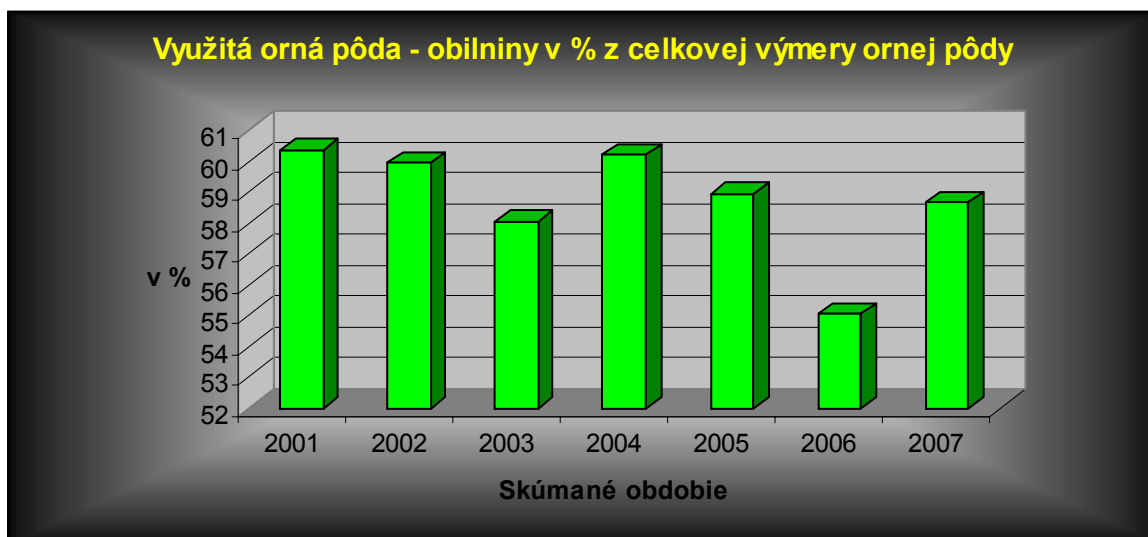
7 PRÍLOHY

Graf č. 1

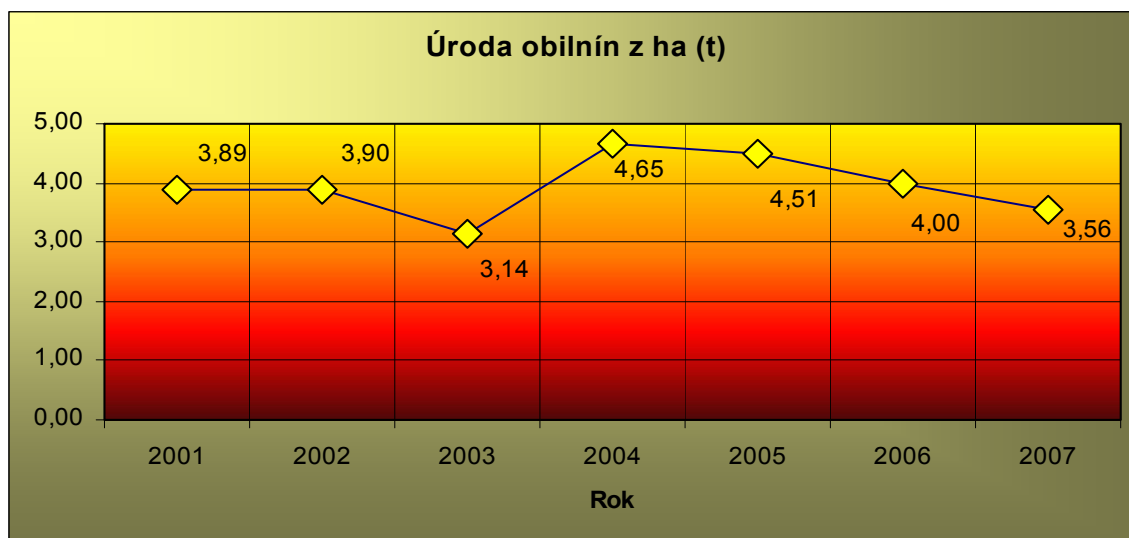

ZDROJ: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov za roky 2003 až 2006, VÚEPP Bratislava, vlastné výpočty

Graf č. 2

ZDROJ: Štatistický úrad SR, 2008

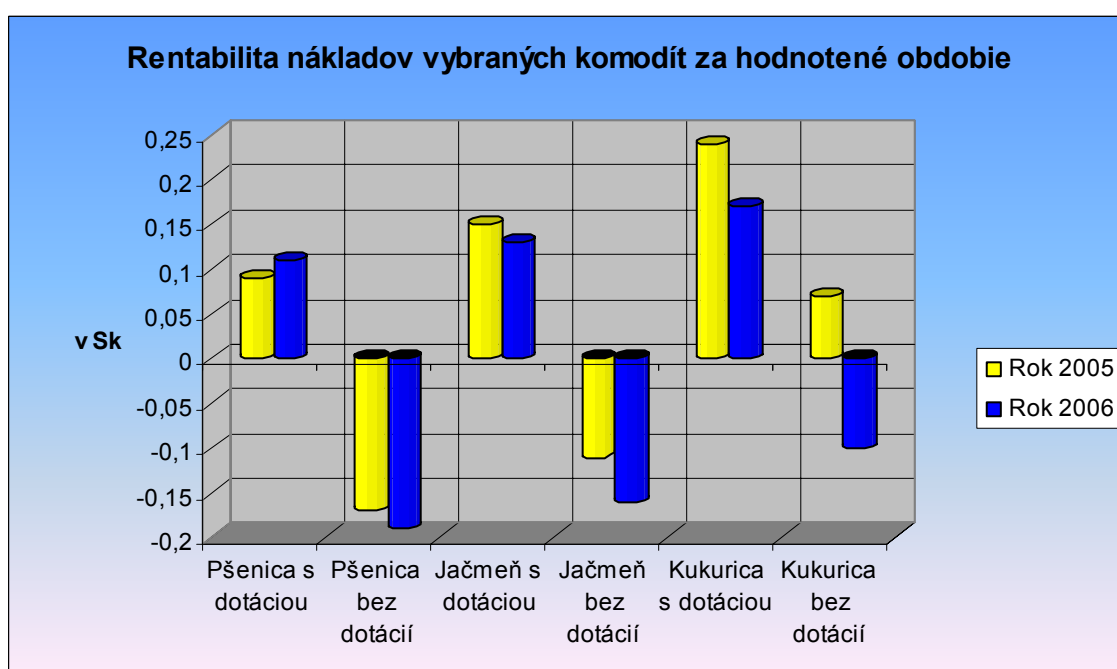
ZDROJ: Štatistický úrad SR, 2008

Rentabilita nákladov vybraných komodít za hodnotené obdobie

Tab. č. 22

Skúmané obdobie	Rentabilita nákladov vybraných komodít					
	Pšenica s dotáciou	Pšenica bez dotácií	Jačmeň s dotáciou	Jačmeň bez dotácií	Kukurica s dotáciou	Kukurica bez dotácií
Rok 2005	0,09	-0,17	0,15	-0,11	0,24	0,07
Rok 2006	0,11	-0,19	0,13	-0,16	0,17	-0,1

Graf č. 4

Bod zvratu úrody pšenice z 1 ha⁻¹

Tab. č. 23

Plodina	M. J.	Dosiadnutá úroda	Bez dotácií		S dotáciami	
			Bod zvratu	Rozdiel +/-	Bod zvratu	Rozdiel +/-
Pšenica (2005)	t. ha ⁻¹	4,70	5,64	-0,94	4,20	0,50
Pšenica (2006)	t. ha ⁻¹	4,38	5,41	-1,03	3,80	0,58

ZDROJ: VÚEPP a vlastný výpočet

Bod zvratu úrody jačmeňa z 1 ha⁻¹

Tab. č. 24

Plodina	M. J.	Dosiadnutá úroda	Bez dotácií		S dotáciami	
			Bod zvratu	Rozdiel +/-	Bod zvratu	Rozdiel +/-
Jačmeň (2005)	t. ha ⁻¹	4,00	4,48	-0,48	3,31	0,69
Jačmeň (2006)	t. ha ⁻¹	3,71	4,42	-0,71	3,13	0,58

ZDROJ: VÚEPP a vlastný výpočet

Bod zvratu úrody kukurice na zrno z 1 ha⁻¹

Tab. č. 25

Plodina	M. J.	Dosiadnutá úroda	Bez dotácií		S dotáciami	
			Bod zvratu	Rozdiel +/-	Bod zvratu	Rozdiel +/-
Kukurica (2005)	t. ha ⁻¹	7,89	7,38	0,51	6,12	1,77
Kukurica (2006)	t. ha ⁻¹	5,72	6,38	-0,66	4,63	1,09

ZDROJ: VÚEPP a vlastný výpočet

Spotreba obilnín na obyvateľa SR

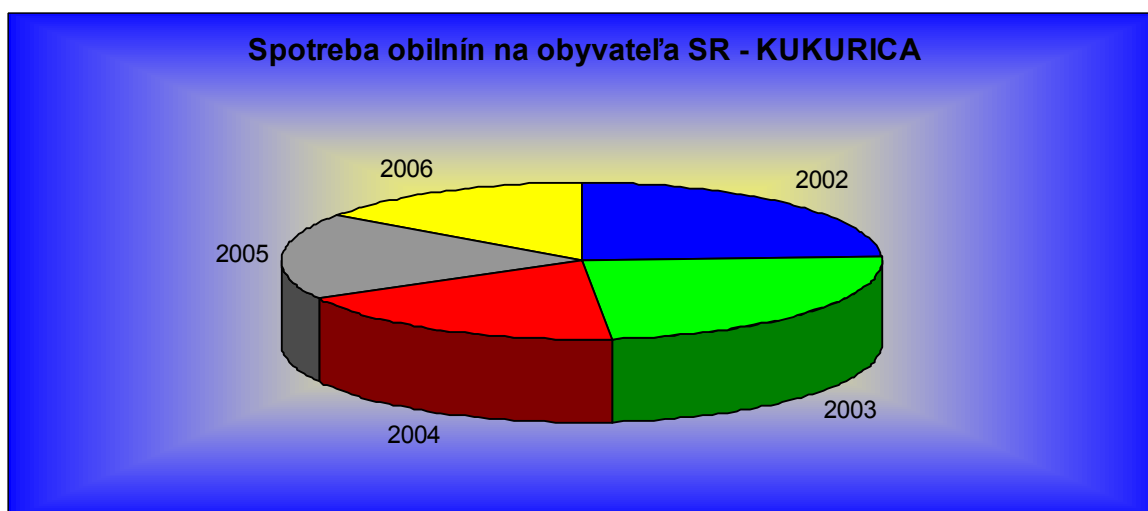
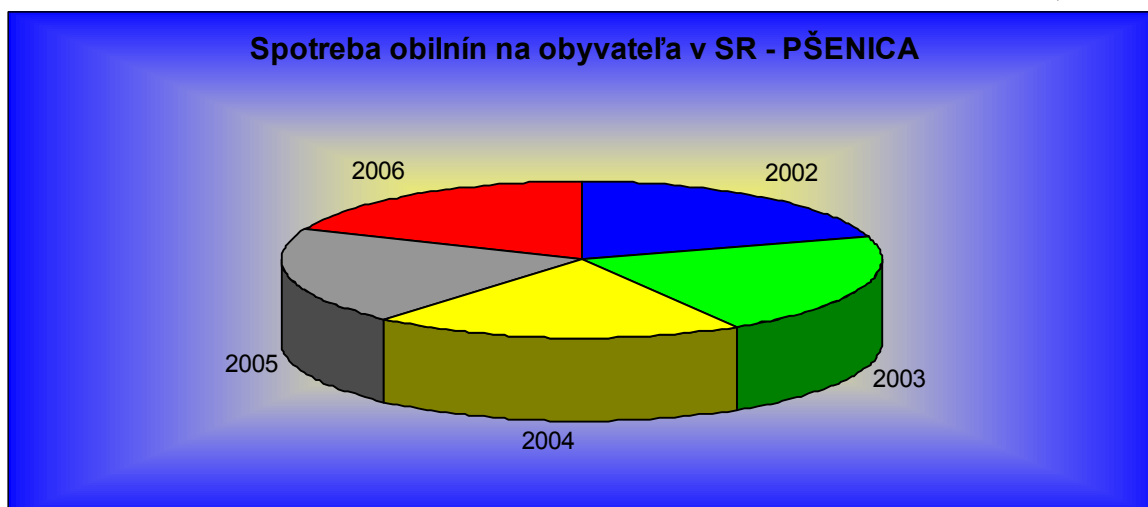
(Consumption of Grains per Capital in the SR)

Tab. č. 26

Komodita	M. j.	2002	2003	2004	2005	2006
Pšenica	kg	108,6	111,4	107,6	105,2	99,7
Raž	kg	9,6	8,2	8,2	7,7	6,5
Kukurica	kg	2,2	2,2	1,7	1,6	1,4

ZDROJ: Štatistický úrad SR, 2008

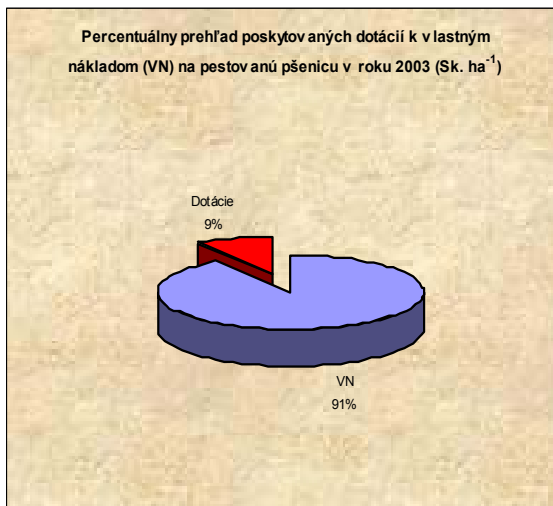
Graf č. 5,6

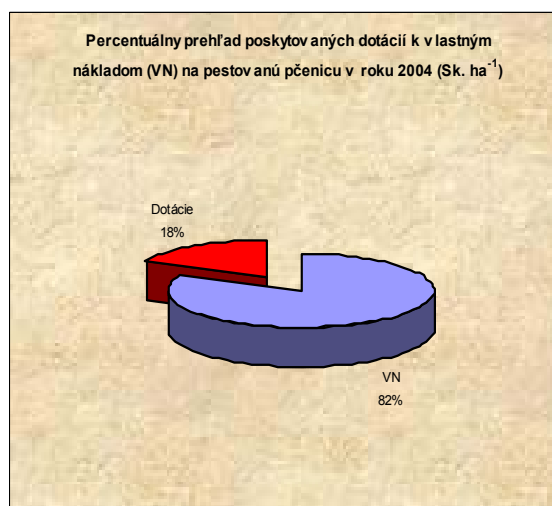
ZDROJ: Štatistický úrad SR, 2008

Percentuálny prehľad poskytovaných dotácií k vlastným nákladom (VN) na pestovanú pšenicu za hodnotené obdobie 2003 - 2006 v Sk. ha⁻¹

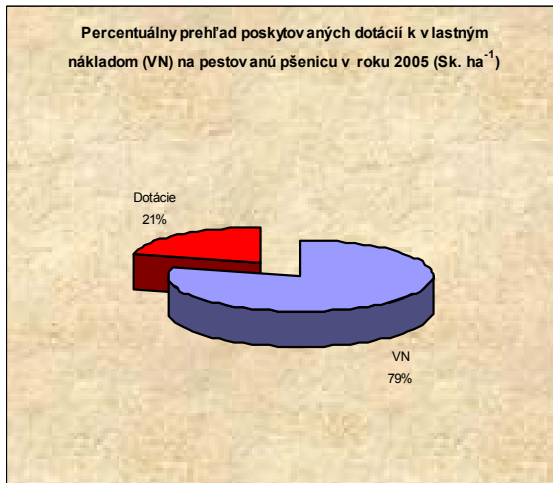
Graf č. 7

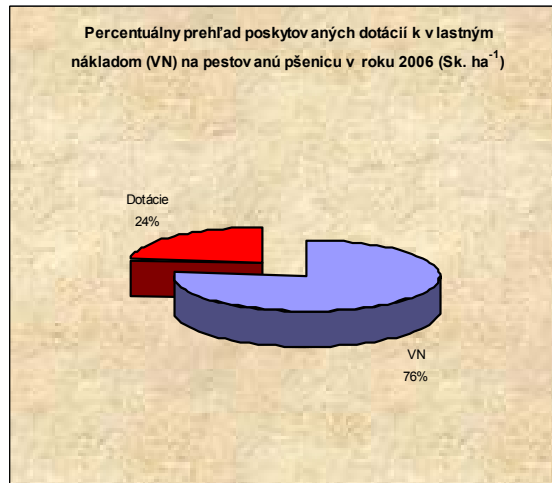
Graf č. 8

Graf č. 9

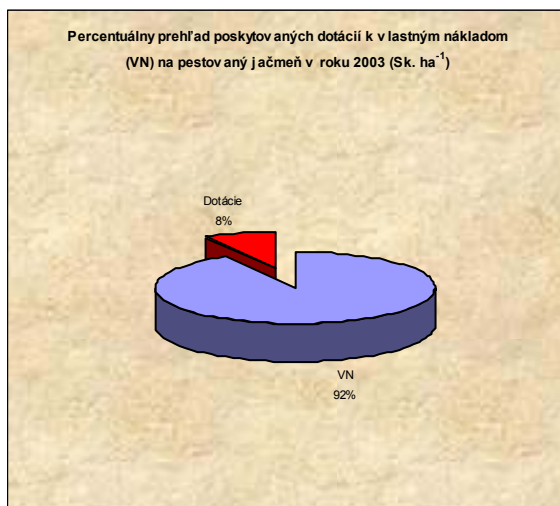
Graf č. 10

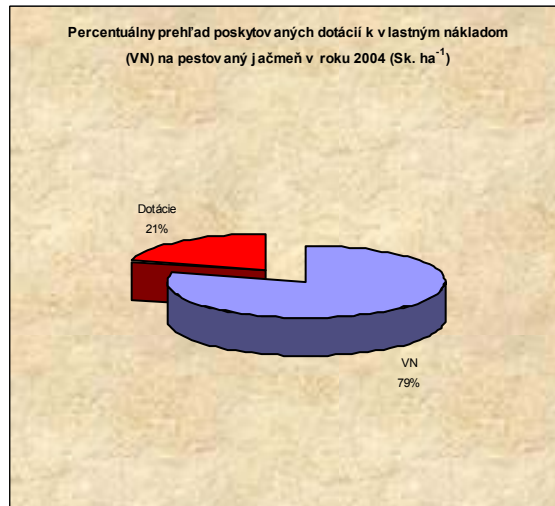
ZDROJ: VÚEPP a vlastný výpočet

Percentuálny prehľad poskytovaných dotácií k vlastným nákladom (VN) na pestovaný jačmeň za hodnotené obdobie 2003 - 2006 v Sk. ha⁻¹

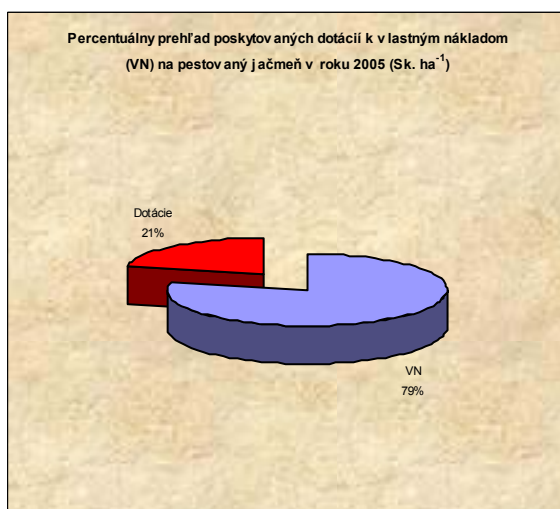
Graf č. 11

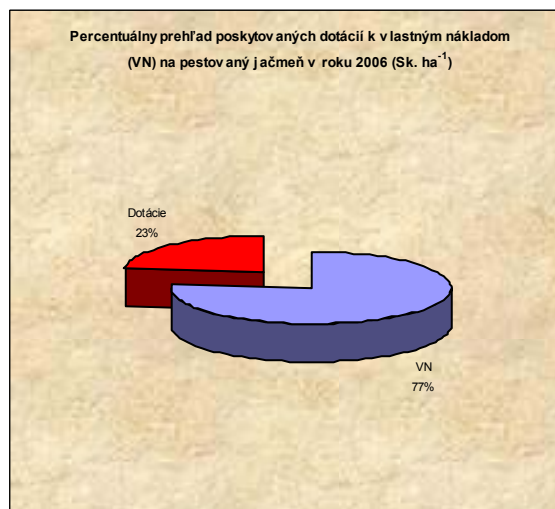
Graf č. 12

Graf č. 13

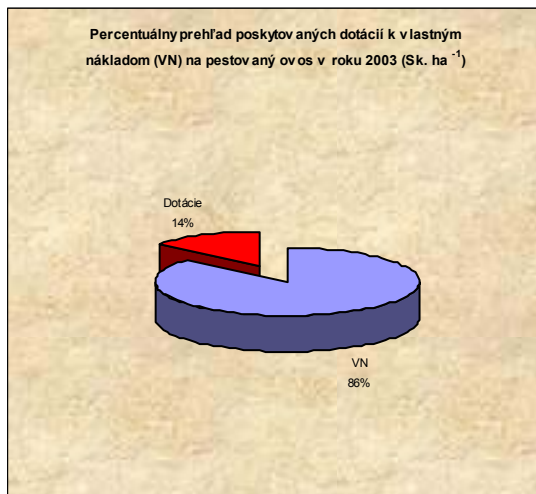
Graf č. 14

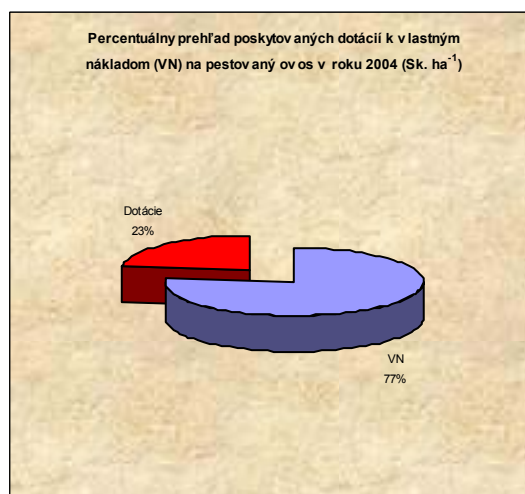
ZDROJ: VÚEPP a vlastný výpočet

Percentuálny prehľad poskytovaných dotácií k vlastným nákladom (VN) na pestovanú kukuricu na zrna za hodnotené obdobie 2003 - 2006 v Sk. ha⁻¹

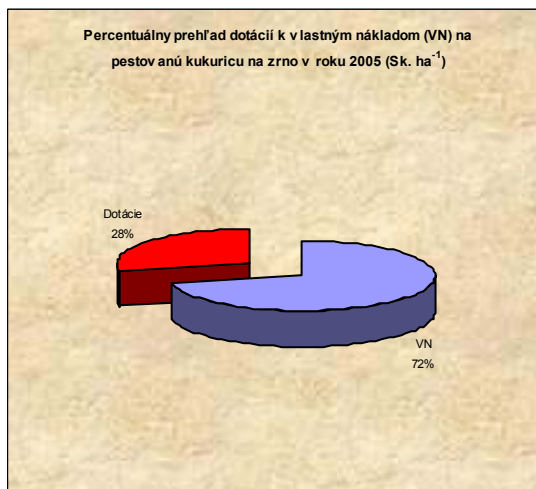
Graf č. 15

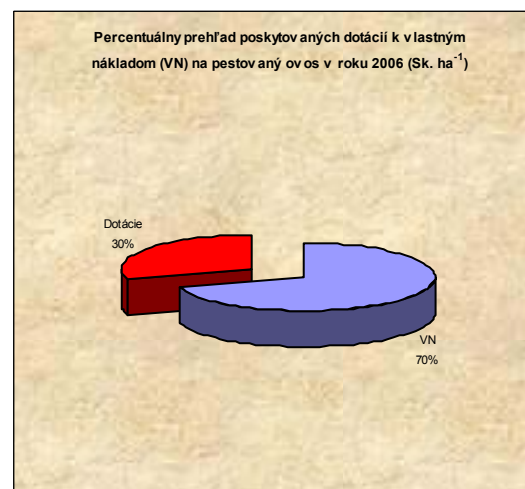
Graf č. 16

Graf č. 17

Graf č. 18

ZDROJ: VÚEPP a vlastný výpočet